Слово Просвіти

Без мови немає нації!

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

35 (1035), 29 серпня — 4 вересня 2019

Будьмо єдиними і сильними!

Напередодні Дня Незалежності голова Всеукраїнського товариства "Просвіта" ім. Тараса Шевченка Павло МОВЧАН з нагоди цієї вікопомної і дорогої для кожного українця дати через соціальні мережі звернувся з привітанням не лише до багатотисячної просвітянської громади, а й всієї української спільноти.

— Вітаючи усіх з Днем Незалежності, я хочу нагадати, що до вибореної 1991 року Незалежності ми були причетні до чотирьох державних формацій, які творила і пережила українська нація. Це і Київська Русь, і Галицько-Волинське князівство, і Литовсько-Руське князівство, і Козацька держава... Це й відродження країни 1917-1921 років у формі Української Народної республіки і Української Держави. І, нарешті, нинішня дата, яка мусить бути сьогодні оптикою бачення не лише минувшини, а й дня завтрашнього.

Заради нашого майбутнього мусимо сьогодні відверто і щиро говорити про ті проблеми, які не були вирішені за попередні 28 років Незалежності України. Ми, просвітяни, зокрема невелика група народних депутатів попередніх скликань, безпосередньо причетні до формування тієї політичної сили, яка виборювала Незалежність і здійснила Національну революцію 1990-х років. Вона творилася людьми всіх рівнів і різних політичних поглядів, не лише елітою. Народний рух увібрав у себе всі струмки політичні, національні і делегував до Верховної Ради тих людей, які власне і були заряджені саме ідеєю відродження Української держави. І тому і 23 серпня — День Національного Прапора, і 24 серпня — День Незалежності України — це дуже важливі для українців дати. Саме тому ми повинні бачити всю суму проблем, які нас очікують. Сьогодні, як ніколи, мусимо чітко усвідомлювати, що нас очікує завтра: чи нові випробування, чи нові революції... Хочу сказати, що цей день — це справді оптика майбутнього. Ця історична дата дає нам можливість, опираючись на минувшину і на сьогоднішні тенденції в державі, чіткіше проглядати нашу перспективу.

Чи спроможні ми відстояти свою державу? П'ять років війни показали, що спроможні — за неймовірно короткий термін сформували розвалене агентурою Москви за підтримки колишніх очільників держави своє військо і зупинили російського ворога. Але без формування і утвердження фундаментальних речей, без яких не мислиме існування жодної нації — культури, національної пам'яті, і передовсім — слова, державної національної мови, — нема держави. Без цього все інше буде носити характер тимчасового утворення. І ці тимчасові утворення вже не одне покоління українців переживали. Тому колосальні зусилля нації на відродження своєї державності, коли не вирішувалися фундаментальні питання, оберталися великими поразками.

Я хотів би, щоб всі, хто усвідомлює, що від кожного із нас залежить певною мірою доля України і доля власної родини, поставилися до цих проблем якнайвідповідальніше. Ми не повинні, не мусимо були просто складовою бездумної юрби, яку можна легко спокусити пустопорожніми обіцянками. Упродовж нашої історії українці вже не раз велися на добрі солоденькі слова, спокушалися добрими образами... Зокрема образом того раю, який був витворений для нас за радянської доби. Старші покоління ще пам'ятають, чим нас годувала тодішня влада: мовляв, почекайте до завтра, а завтра буде вам рай. Щось подібне ми вже чули від деяких наших гарантів впродовж двадцяти восьми років нашої Незалежності. А замість того життя українців перетворювали в пекло чи безпросвітне животіння.

Тому ми, українці, повинні 24 серпня потрактовувати як день відповідальності, день нашої солідарної відповідальності. Що ми можемо мати в найближчій перспективі? Адже вже зараз бачимо, які проблеми з'являються перед нами. Не робитиму їхнього повного переліку. Одна із найголовніших постала перед українцями, коли від нас забрали всю нашу потугу, всі наші великі і середні бюджетоформуючі підприємства, включно з національною гордістю — космічною галуззю. Здається, ще недавно у нас розвивалися фундаментальні науки і було відповідне бюджетне фінансування. Була висока освіта, якою ми небезпідставно пишалися, бо вона посідала гідне місце у світі, навіть обганяючи Польщу. А нині ми відстаємо від нашої сусідки на п'ятдесят років!

Запитаймо себе: хто руйнує державу? Які сили, кому час від часу ми довіряємо свою долю? Якщо й надалі бал у країні правитимуть Ахметови, Коломойські, Бойки, Фірташі, Рабіновичі, які дарують центнери щирого українського золота на великі символи іншої держави, то добра українцям не ждати. Від кожного із нас залежить, чи будемо ми байдужими свідками, як нас обертають з однієї системи залежності в іншу рабську систему. Вона мене не цікавить в етнічному вимірі, бо бізнес — це завжди зиск. Я хотів би, щоб у нас були свої Чикаленки, Терещенки, Ханенки, які будуть фінансувати своє рідне — книгу, пресу, взагалі культуру, українську нашу справу. Де, питаюся, наші сьогоднішні Чикаленки, Терещенки? Де наші багатії, які любили б Україну не лише до глибини душі, а до глибини власної кишені, і як Чикаленко останню чесно зароблену копійку віддавали на газету "Рада"? Де ті видавці "Кобзаря", які б як Симиренко жертвували на його видання власні кошти?

У цей день я звертаюся одночасно до тієї, невеликої частини українців, хто має кошти. Не відсиджуйтесь, образно кажучи, на печі! Згадаймо уроки порівняно недалекої нашої історії, коли позиція "моя хата скраю" довела до страхіть 1933-го, коли зайди і манкурти дійшли до кожного селянина, викопавши останній ківш зерна, прирікши на вимирання не лише цілі родини, а й села...

24 серпня — це великий день застороги. Бо 24 серпня — не просто історична дата в національному календарі. Це уроки, нагадування, що з нами робили і що з нами можуть зробити, коли нас розривають на частини, коли ми не консолідовані ні мовою, ні національним духом, ні національною пам'яттю.

Отже, ключове слово — будьмо єдиними і сильними! Синергія визначає наше майбутнє.

До Дня пам'яті Івана Франка

Пролог до поеми «Мойсей»

Народе мій, замучений, розбитий,
Мов паралітик той на роздорожжу,
Людським презирством, ніби струпом, вкритий!
Твоїм будущим душу я тривожу,
Від сорому, який нащадків пізних
Палитиме, заснути я не можу.
Невже тобі на таблицях залізних
Записано в сусідів бути гноєм,
Тяглом у поїздах їх бистроїзних?
Невже повік уділом буде твоїм
Укрита злість, облудлива покірність
Усякому, хто зрадою й розбоєм
Тебе скував і заприсяг на вірність?
Невже тобі лиш те судилось діло,
Що б виявило твоїх сил безмірність?
Невже задарма стільки серць горіло
До тебе найсвятішою любов'ю,
Тобі офіруючи душу й тіло?
Задарма край твій весь политий кров'ю
Твоїх борців? Йому вже не пишаться
У красоті, свободі і здоров'ю?
Задарма в слові твойому іскряться
І сила, й м'якість, дотеп і потуга
І все, чим може вгору дух підняться?
Задарма в пісні твоїй ллється туга,
І сміх дзвінкий, і жалощі кохання,
Надій і втіхи світляная смуга?
О ні! Не самі сльози і зітхання
Тобі судились! Вірю в силу духа
І в день воскресний твойого повстання...
О, якби хвилю вдать, що слова слуха,
І слово вдать, що в хвилю ту блаженну
Вздоровлює й огнем живущим буха!
О, якби пісню вдать палку, вітхненну,
Що міліони порива з собою,
Окрилює, веде на путь спасенну!
Якби!.. Та нам, знесиленим журбою,
Роздертим сумнівами, битим стидом, —
Не нам тебе провадити до бою!
Та прийде час, і ти огнистим видом
Засяєш у народів вольних колі,
Труснеш Кавказ, впережешся Бескидом,
Покотиш Чорним морем гомін волі
І глянеш, як хазяїн домовитий,
По своїй хаті і по своїм полі.
Прийми ж сей спів, хоч тугою повитий,
Та повний віри; хоч гіркий, та вільний,
Твоїй будущині задаток, слізьми злитий,
Твойому генію мій скромний дар весільний.

1905

Стрілець із роду стрільців

Ярослав Дашкевич

Нова книга Михайла Слабошпицького "З пам'яті дзеркала" завершує своєрідний цикл мемуарної прози, де вже оприлюднено "Протирання дзеркала" і "Тіні в дзеркалі", що мають широкий розголос.

Книга, як і дві попередні, з'явиться у видавництві "Ярославів Вал" улітку. Презентація книги відбудеться в Національному музеї літератури 5 вересня о 17:00 годині.

Пропонуємо увазі читачів цей мемуарний фрагмент.

Закінчення на стор. 10-11

“Коли вже нарешті президенту перестануть писати промови редактори 95 кварталу?”

Секретарю Ради національної безпеки і оборони України Данилюку О. О.

Шановний Олександре Олександровичу!

Виходячи з інтересів національної безпеки України, просимо Вас розглянути окремі пропозиції, які стосуються гуманітарних проблем.

1. Створити **координаційну Раду з гуманітарної політики при Президентові України**, зокрема ввівши до її складу представників таких громадських організацій: ВУТ “Просвіта” імені Т.Шевченка, Конгрес української інтелігенції, Товариство “Україна-Світ”, Українська Всесвітня Координаційна Рада, Координаційна рада Національних Спілок України, Всеукраїнський форум “Українська альтернатива”, Національна спілка письменників України.

2. Необхідно на найближчу перспективу збільшити фінансування **науки** до 2,5—3% від ВВП, оптимізувати використання коштів, захистити інтелектуальну власність, стимулювати інноваційну діяльність, підвищити престиж і соціальний статус ученого, зупинити міграцію (в таких катастрофічних масштабах!) інтелектуального потенціалу нації.

У 2019 р. видатки української держави на науку становлять лише **0,23%** (Закон України передбачає 1,7%). За останні 5 років цей показник не перевищував 0.47%. В Європі він складає близько 3%, Ізраїлі, Швеції — 4%, США — 4.5%, Японії — 7%.

У нинішніх умовах є **неприпустимим продовження фінансування політичних партій за рахунок Державного Бюджету. За останні роки (2016—2019) витрата коштів на ці цілі складає 1,691млд грн.** Оптимальне рішення — використання бюджетних ресурсів для розвитку української науки, освіти і культури.

Зважаючи на те, що серед 17 пріоритетів розвитку світу до 2030 року, визначених ООН, освіта знаходиться на 4 місці (відповідно цілей розвитку ООН після 2015 р.), визнати освіту найголовнішим державним пріоритетом у реалізації Стратегії сталого розвитку, важливим **складником національної безпеки України,** зараховуючи до “вектору розвитку” її і десятки першочергових завдань модернізації країни.

Відповідно декларацій всесвітніх **Ханчжоуської** (2013р.) **та Флоренційської** (2014р.) конференцій з проблем культури щодо “забезпечення центральної ролі культури в політиці сталого розвитку”, ввести **складник культури в систему національної безпеки України.**

Міністерствам культури, освіти і науки виробити ефективний план щодо нарощування можливостей і впливу державної програми **“Українська книга”** в контексті національно-патріотичного і громадянського виховання, інтелектуального розвитку суспільства. (*В Україні на одну людину видруковується лише* 0,5 *книги*).

7. Розробити **Комплексну програму** розвитку **української державної мови** на період 2020-2025 років, приділивши увагу наступним питанням:

— варто визнати наявність негативної тенденції погіршення знань учнів з української мови та літератури. У 2019 р. **53,981 (16%) абітурієнтів** з 339,753 *не склали іспит ЗНО* з цієї важливої націєтворчої дисципліни.

— **удосконалити й посилити вивчення державної української мови в школах, де навчаються діти національних меншин,** активно використовувати систему поглибленого вивчення ними української мови та літератури, зокрема і за рахунок російської мови, яку як другу іноземну вивчають нині у 23—25% шкіл України.

— хибною практикою є те, що в національних вузах 57—60% іноземних студентів навчаються російською мовою і лише кожний шостий — державною українською. **Звуження українського мовно-культурного простору в системі вищої школи**, русифікація навчального процесу університетів, які наділено статусом “Національний”, особливо приватних вузів, а також відірваність освіти національних меншин від українознавства — рудимент, що гальмує поступ до єдності політичної нації.

8. **Уряду** забезпечити ефективну роботу **Українського Інституту (при МЗС України)**, розширивши центри та кафедри українознавчих студій, активізуючи співпрацю з такими інституціями як Наукове товариство імені Шевченка, Український Вільний Університет (Мюнхен), Українська Вільна академія Наук (у Нью-Йорку), Інститут українських студій у Гарвардському університеті та багатьма іншими зарубіжними науковими, культурними інституціями.

9. Прийняти відповідно конституційних положень Національну програму України **“Закордонне українство”** на період до 2025 року.

— відкрити (поновити!) **діяльність консульств** у країнах масового проживання українців (міста Сучава, Пряшів, Парана та ін.), які були необґрунтовано закрито;

— уряду (на основі аналітичних матеріалів) забезпечити **інформування** світової спільноти щодо стану задоволення прав українців на освіту, мову, інформацію, культуру, церкву, зокрема звернувшись до ООН, міжнародних організацій з проблеми дискримінації українців у Росії, зокрема і в окупованих нею Криму та Донбасі;

— забезпечити підтримку автохтонного українського населення передовсім у сусідніх з Україною державах — Румунії, Молдові, Угорщині, Білорусі, Польщі, Словаччині та ін. Зобов’язати обласні державні адміністрації та обласні ради розробити узгоджені з Урядом регіональні програми допомоги українцям за кордоном. Особливу програму дій, зважаючи на військову агресію Росії, слід виробити щодо підтримки українців у РФ;

— прийняти **Закон** про громадянство **для закордонних українців**.

10. Міністерствам закордонних справ, освіти і науки:

— створити **концепцію розвитку освіти у для українців у закордонні**, в якій було б чітко окреслено мету, пріоритетні напрями розвитку, зміст, процес українознавчого навчання та виховання, економічні засади;

— розробити конкретну програму перспективи **навчання закордонних українців** у вишах України за рахунок центрального бюджету, узгодивши такі дії з громадськими організаціями в Україні та за кордоном;

— здійснити до кінця 2019 року аналіз щодо шкіл і освітньо-виховних закладів українського зарубіжжя, що дасть можливість розробити і впроваджувати реальну освітню програму;

— упровадити сучасні освітні технології, зокрема дистанційні технології навчання, які забезпечують **дистанційну освіту**, за допомогою якої можна удосконалювати підготовку учнів та студентів та підготовку і перепідготовку вчителів та викладачів. Це уможливить надання якісніших освітніх послуг для великої кількості українців за кордоном за допомогою спеціалізованого інформаційного освітнього середовища, базованого на Інтернеті;

— розробити загальнонаціональну **Веб-сторінку**, яка б ефективно допомагала функціонуванню українських громад, діяльності освітніх закладів, глобально об’єднуючи українців в єдину етнічну групу, створюючи так звану українську етномережу, маючи спільну Батьківщину, яка для кожного її члена є джерелом УКРАЇНСЬКОЇ культури, мови, історії, традицій, національної ідентичності; якісно змінити координуючу і змістову роль у реалізації концепції українознавства Національного науково-дослідного **Інституту українознавства МОН України**.

Всеукраїнське Товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, **Павло МОВЧАН;**
Товариство “Україна-Світ”, **Микола ЖУЛИНСЬКИЙ;**
Конгрес української інтелігенції, **Георгій ФІЛІПЧУК;**
Українська Всесвітня Координаційна Рада, **Михало РАТУШНИЙ;**
ГО “За Україну в НАТО”, **Іван ЗАЄЦЬ;**
Координаційна рада Національних Спілок України, **Євген ШЕВЧЕНКО;**
Всеукраїнський форум “Українська альтернатива”, **Микола ГОЛОМША;**
Національна спілка письменників України, **Михайло СИДОРЖЕВСЬКИЙ**

П’ятнадцять кіноляпів президента

Головний урок, який повинен засвоїти президент після Дня Незалежності: він — вже не шоумен, а президент. Громадянам у стані війни потрібне не шоу, а відчуття могутності країни і єдності нації. І навіть якщо на ці відчуття чекають не всі, то все одно доведеться рахуватися саме з тими, кому вони потрібні. Бо саме ця категорія громадян є проактивною, вийшла на Марш Захисників і надалі рухатиме суспільні процеси. Отже, по хронології.

Леся ВОРОНЮК

1. Спуск з дітьми в білих футболках по Інститутській виглядавй їй-бо як Первомая. Ну, не про Україну 2019 це було. Штучно і по картинці, і за відчуттями. Як максимум, на що придатна ця постановка — на відкриття районних змагань з тенісу.

2. Чому Бадоєв вирішив обрати основним білий колір? У країні, в якій війна. Білий — це колір поразки і відступу як-не-як. Спочатку я подумала, що перебільшую, але ж ні — такі асоціації в багатьох. І ще цей білий для мене — це ніби більше нема чого сказати і показати, ніби в нас нуль років історії, культури та ідентичності. Ніби ми вчора з’явились, ніби не було країни, а суцільна амнезія. Ну і що, що 6000 років Трипіллю? Кому це цікаво в швидкому шоу-бізі?

3. А цей артеківський прийом з дитячими долоньками в жовто-блакитній фарбі? І це “найкрутіший” режисер??? Це — вінець української режисури? Та по цьому заходу можна видавати хрестоматію, як не робити свят, або 1001 поверхневе рішення в одному місці.

4. Навіщо потрібні були ці муляжні дзвони, які не грали?

5. Плюсами могла б назвати сучасних популярних виконавиць — Онуку і Аліну Паш (про її тури в Крим почула лише вчора). Але ці дівчата тут були просто не на своїх місцях. Особливо друга, і ця стрибуча постановка перед військовими із недолугим текстом про “хрущі не гудуть”, що вже став мемом. Треба розуміти, що на все є своє місце і свій час. Є таке слово — доречність.

6. Так, зрозуміла метафору про жовто-блакитне піаніно з Революції Гідності. Ні, не зрозуміла метафори з Тіною Кароль на консерваторії. Думаю, замість неї там мала би бути Христина Панасюк.

7. Загалом дуже куцо виглядав захід, мало військових, мало людей. Така велика країна. Де масштаб? Де аж ну, щоб дух перехоплювало? А ось де справді дух перехоплювало, то це на Марші захисників — без постановок, стрибків, білих масовок. Просто головною вулицею країни йшли справді головні люди.

8. На офіційному заході *не було нічого* про жінок-військових — ні колони, ні нагород, ні про їхню службу, ні про безліч організацій, які вони збудували і утримують, як то “Госпітальєри”, “Ангели Тайри”, “Школа аеророзвідки” і т.д. Так, нагородили одну волонтерку. Але цього мало. Це не про жінок-військових. Просто Бадоєв ще не в курсі, що жінки не лише на підтанцьовках в його кліпах працюють, а *захищають країну* зі зброєю в руках на рівні з чоловіками.

9. Так, було помітно, що Зеленського іноді накривало, і він душив сльози, коли вручав відзнаки. І навіть хотілось його поплескати по плечі: “Та вже тримайся, якщо ти вляпався у це президентсво”. Але незворушне обличчя його дружини... Не знаю, як ви зрозуміли її посил, але окрім емоції “як же мені це все байдуже і обтяжливо”, нічого іншого не було відчутно. Могла ж хоч підіграти, не йти попереду, не відвертатись від чоловіка, взяти його за руку, порушивши протокол.

На колінах перед рідними загиблих і ветеранами — учасниками Маршу захисників України. Київ, 24 серпня

10. Під час телетрансляції не побачила попередніх президентів, хоча згодом вони всі разом з Зеленським пили шампанське. Тобто для глядача, виборця Зе, це мало виглядати — ось він новенький, зеленький, без старих еліт. А насправді? Але справа зовсім в іншому: важливо показувати попередніх президентів — хороші вони чи не дуже, — ми їх обирали. Їхня присутність — це свідчення тяглості, неперервності нашої незалежної історії. Побачила крупним планом Онуфрія, але не побачила Епіфанія, хоч може він і був. Раніше показували священиків різних конфесій. Не побачила лідерів інших громад, зокрема кримськотатарської. Не побачила закордонних президентів та дипломатів. А був хоч один іноземний президент? Це все випадково так зняли?

11. Тепер головне — промова президента. Кажуть, дуже сильна. Ну, як сильна? Класний стенд-ап в ТВ-шоу. Але не виступ президента. Купа зайвого тексту про якісь армагедони і макдональдси, пейджери... Класно такі промови промовляти на корпоративах. *Проте*, не сказано, хто ворог (Росія). Не названо Крим, Донецьк, Луганськ як незаконно окуповані території. Ці метафори про дітей — не більш, ніж твір 8-класника. Чому президент боїться або не хоче називати речі своїми іменами і вголос? Нічого про ЄС і НАТО, нічого про економіку, міжнародні відносини, зменшення комунальних, збільшення зарплат. Чому президент не звернувся до міжнародних союзників? Чому не закликав до 1,2,3...?

12. Що я дуже хотіла почути, то це плани президента на майбутнє. Те, що він не хоче отримувати поганих смс — це добре. Але як він цього збирається досягнути? Які стратегії? Куди він буде вести країну, хто наші союзники, що робити кожному з нас на своєму місці? Коли вже нарешті президенту перестануть писати промови редактори 95 кварталу? Вони мають зрозуміти, що просто “хороший пацан” — це ще не все, чого очікують люди. А якщо певна частина і очікує саме цього, то їй треба пояснити, що задачі президента — не бути пупсиком, а вирішувати державні проблеми.

13. Ви взагалі помітили, що *президент перестав давати обіцянки*? *Жодної* в святковій промові! А *згадайте передвиборчу кампанію*...

14. Також адміністрація президента повинна була б передбачити, що шоу цього дня буде багато — по кожному каналу ввечері — свій концерт, сотні заходів по всій країні. А вранці всі хотіли бачити військових. Як і кожного року. Вдивлятись в їхні обличчя, намагались запам’ятати їхні імена і рід військ. Розповідати дітям, хто ці люди і чому всі так шанобливо ставляться до них. Тому так, Марш захисників — це перший сигнал владі.

15. Ок, накосячив офіс президента, у всіх таке буває без досвіду. Але чому не зорієнтувались, і президент не пішов чи не дочекався Маршу захисників на Хрещатику? Він же такий мав бути “свій”, без протоколу, охорони і інших “нудних речей”...

«Ми таки непереможні»

Мирослав ЛЕВИЦЬКИЙ

Ще у середині 1980-х прочитав я захопливу книжку німецького етолога Вітуса Бернарда Дрьошера (Vitus B. Dröscher) про боротьбу у тваринному світі за збереження видів. Вона привернула увагу не лише цікавим викладенням матеріалу. Змусила вона глибоко задуматися над причинами дивної поведінки частини людей, як вінця Божого творіння. Людину наділено даром відрізняти добро і зло. Однак часто на ґрунті тлумачення цих понять були страшні спекуляції та дикі викривлення.

Були страшні часи, коли захищати в Україні українську мову, культуру, говорити про українську історію вважалося проявом ворожого ставлення до радянської дійсності. І у той же час вважалася вершиною “патріотизму” русифікація загарбних неросійських територій. В Україні першим виявом цієї патології, зумовленої глибоким інформаційним впливом, були слова “какая разніца”, як примітивна спроба виправдання манкуртства.

Але Бог своєю волею зробив таке, що в серпні 1991 року розпався СРСР (фактична дата його розпаду — 19 серпня 1991 року). Процес денаціоналізації підкорених народів, перетворення їх у безлику масу рабів було зупинено. А на політичній карті світу з’явилася держава Україна. І те, що це сталося без кровопролиття — яскраве свідчення, що утворення самостійної України є часткою великого Божого плану. Тільки люди невеликого розуму можуть вважати події 1991 року, включно з утворенням самостійної України, лише збігом обставин.

З розпадом СРСР та утворенням самостійної держави ніяк не могла змиритися каста корінням з КГБ, яка 20 років тому зуміла взяти владу в Росії. І робить усе, аби повернути Україну під свій контроль. Ще недавно (після президентських та парламентських виборів 2019 р.) безумцям здавалося, що їхня мета вже близько. Хоч кожна твереза істота повинна б розуміти, що спроба повернути колесо історії назад виллється у такий політичний та соціальний катаклізм, що зітре у першу чергу безумців, які його спровокували.

Першим попередженням для них став Марш захисників України у День Незалежності України. Це була відповідь українського громадянського суспільства, а особливого військового середовища, на примітивно популістський крок нинішнього президента України, себто на скасування військового параду у День Незалежності України. Я особисто на цей марш йшов з хвилюванням. І на це були свої підстави.

В Україні склалася своєрідна традиція, що напередодні Дня Незалежності відзначається День Державного Прапора України. Офіційні заходи за участі президента України з підняття державного прапора на Софійській площі тривали усього півгодини без будь-яких промов, у яких зазвичай містяться знакові сигнали, щодо стратегії розвитку держави.

На громадському рівні і в Києві (на Михайлівській площі), і в 15 містах України відбувся флеш-моб (“блискавична юрба”). Загалом в Україні у тому флеш-мобі взяли участь тисячі людей. У Києві у тій акції взяв участь п’ятий президент України Петро Порошенко.

На відміну від убогого на значуще слово і на стратегічні ініціативи нинішнього президента України, його попередник активно виступає (і традиційно без папірця) з різними ініціативами та заявами. І хоч в Україні не всі хочуть їх чути, проте у світі до них прислухаються. За моїми спостереженнями, нині західна демократія, при офіційному президенті України Володимирові Зеленському, сприймає Петра Порошенка як неофіційного лідера української нації, дослуховується до його думки.

Він, відчуваючи в собі силу лідера нації, під час флеш-мобу на Михайлівській площі 23 серпня сказав: “Українські військові, ризикуючи життям, піднімають державний прапор над звільненими від окупантів містами, і ми маємо цінувати символ української державності”.

Святі слова, проте реальність є куди складнішою. Щороку лунають заклики у День Державного Прапора України вивішувати з вікон помешкань державні прапори. У випадку Києва це своєрідне кидання “горохом об стіну”. Можу порівнювати з тим, як поляки масово вивішують з вікон національний прапор у свята. На те мені доводилося чути відгуки українців: “Бо поляки куди патріотичніші за нас”.

Коли брати до уваги зовнішню форму вираження патріотизму, то ми і поляки — два різні світи. Там, окрім родини, на патріотичне виховання працюють школа, церква, радіо і телебачення. А у нас з телевізора чуємо: “Мову на хліб не намажеш”. І колеги журналісти, і знайомі митці розповідали, що “мовна заявка” Мосейчучки з “1+1” дає страшні метастази у формі цинічних заяв “патріотизму на хліб не намажеш”... Почув це якось мимоволі, і згадалася бабусина інтенція: “Дурка пізнають по його мові” (*способі мовлення.* — Ред).

Враховуючи ту маленьку кількість прапорів, які 23 серпня майоріли з вікон, я йшов на Марш захисників України (бо мав моральний обов’язок як син людини, котра тричі сиділа в тюрмі “за українську непокірність”) з відчуттям тривоги. Напередодні було повідомлення, що у марші візьме участь до 10 тисяч осіб. Чи реально зібрати таку кількість людей, коли “ілі что” впродовж тривалого часу отримували страшу дозу промосковської інформаційної отрути? І чи обійдеться без путінських провокацій при такому багатолюдді?

Перед виходом з дому глянув останні новини в Інтернеті. Мою увагу привернув заголовок, що в Софійському соборі відбулася молитва за Україну. Подумав: хоч один з традиційних елементів свята Незалежності збережено — молитву за Україну. Не буде ж мудра людина грати у піджмурки у Господом! Навіть якщо вона на момент вибору мала 73 відсотки суспільної підтримки! Виявляться, у своїх міркуваннях, що президент не стане грати у піджмурки з Господом, я глибоко помилився. Нинішньому президентові задається, що при підтримці, отриманій на президентських виборах, він й без молитви за Україну здолає усі виклики, які стоять перед країною.

Чи може ця, уже не перша неучасть В. Зеленського у заходах в християнських храмах, якимось чином пов’язана з його єврейським походженням? Свого часу, ще до президентських виборів, олігарх Ігор Коломойський заявляв, що робитиме все, аби новий президент суворо дотримувався юдейських канонів. А вони, говориться у коментарі президента єврейських громад Росії Олександра Бороди, дозволяють правовірному юдею заходити у ритуальні місця інших релігій лише тоді, коли це необхідно для порятунку життя. А участь у молитві за державу, яку В. Зеленський очолює, якщо суворо дотримуватися канону, до таких випадків не відноситься...

Найбільш детальна інформація про цьогорічну міжконфесійну молитву за Україну, яка дозволила мені зрозуміти другопланову суть процесу, є на сайті УГКЦ. Там сказано, що був це традиційний урочистий захід “Благословення України” з нагоди Дня Незалежності, який відбувся в соборі Софії Київської за ініціативи Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій. Було це виконання ВРЦіРО Указу Президента України № 513/2019 “Про відзначення 28-ї річниці незалежності України”. В одному з пунктів того Указу Кабінету Міністрів давалося завдання “звернутися до релігійних організацій із пропозицією провести 24 серпня 2019 року молебні за Україну”.

Урочистості з нагоди святкування 28-ї річниці Незалежності України розпочалися о 8 ранку з благословень главами церков і релігійних організацій, проголошених у присутності високопосадовців уряду, парламенту й інших органів влади, політиків і громадських активістів.

Предстоятель ПЦУ Митрополит Епіфаній звернувся з молитвою про народ України. Просив він у Всевишнього заступництва усіх святих, мудрості і єдності для українського народу.

Глава УГКЦ більше звертався до совісті нації, ніж до Всевишнього: “Українська держава є єдиною на сьогодні гарантією, що наша гідність — народна, національна, громадська — може бути захищена”.

Представники інших Церков просили у Всевишнього України миру, а нинішньому її керівництву — державної мудрості.

Однак особливістю цьогорічної молитви за Україну все таки стала перша в історії неучасть у ній діючого президента. Неучасть у цій молитві за Україну Російської Православної Церкви, яка лицемірно називає себе найукраїнскішою з усіх українських Церков — це не особливість, а традиція...

Багато що вказує, що учасники молитви за Україну до останнього моменту не знали, що на молитві не буде діючого президента. В першу чергу, президент Об’єднання юдейських релігійних організацій України рабин Яков Дов Блайх, який молився цього дня в християнському храмі. Він повторив не раз підтверджені життям слова: “Ми повинні пам’ятати, що без Бога, релігії та віри ми нічого не можемо досягти. Нам треба знайти золоту середину, щоб держава поважала релігію, щоб релігія поважала державу, щоб вони були партнерами в тому, що дозволяється Конституцією”.

Виникає запитання: чому Зеленський вірить, що одними рейтингами, отриманими за популістські обіцянки можна щось значуще створити? Як тільки він спробував стати дибки проти олігархів, які його примостили у президентське крісло, почався процес його “спалювання”.

Галичани у подібних ситуаціях кажуть — “це капець”. Однак ніякий це не “капець” (у розумінні — кінець). Це початок дуже цікавого процесу, який започаткував уже згаданий київський Марш захисників України у День Незалежності України. Проходив він шляхом від пам’ятника Шевченка перед університетом, до Майдану Незалежності. Хоч початок був запланований на 10-ту годину, через неочікувано велику кількість бажаючих взяти участь у заході марш вирушив з півторагодинним запізненням. Останні учасники маршу прибули на Майдан Незалежності лише тоді, коли вже минула 13.30.

І тоді-то організатори маршу оголосили з гучномовців: “Ми тим маршем доказали, що ми є силою, з якою влада мусить рахуватися”.

Якою саме силою? Як учаснику і документалісту цього заходу, важко оцінити якою. Однак у закордонних повідомленнях про цю подію називалася сила. Сила, яка об’єднала 50 тисяч нескорених українців. Від себе додам: це знакова подія в найновішій історії. Безпідставними були мої переживання, з якими я їхав на марш.

Для мене вражаючим був прохід колони матерів, батьків і дружин загиблих воїнів. На обличчях тих людей не було найменших ознак докору — мовляв, їхні рідні загинули на полі бою за чужі інтереси, як то 5 років трубила російська пропаганда. У суворості їхніх поглядів я читав своєрідне послання: “Путіне, катюго, не минути тобі ні людської, ні Божої кари!”

Гасла на плакатах, банерах були адресовані не лише Путіну, а й Зеленському: “Ні реваншу!”, “Ні домовленостям з окупантом!”, “Донбас — це Україна!”, “Крим повернемо Україні!”. Гучними оплесками зустріли банер, який несли іноземні студенти: “Шевченко єднає народи”.

Марш супроводжували скандування: “Дякуємо!”, “Дякуємо, що нас захищаєте!” З боку маршу також лунало “Дякую!”, “Ми непереможні!”, “Геть московських окупантів!”. Інколи, щоб жвавіше йшлося, учасники маршу співали веселу пісеньку: “Путін х...о”...

Після маршу увечері зателефонувала знайома львів’янка. Вона сказала: “Нині я виразно побачила, що ми таки непереможні, що наше славне воїнство разом з громадянським суспільством може творити чудо. Організований громадськими силами Марш захисників України мав глибокий патріотично-виховний зміст. Президент Зеленський з його “новим форматом” свята сів у глибоку калюжу. Сподіваюся, що він зрозумів, яку зробив помилку”...

“Мабуть, ніхто ще не досліджував мітинги на площах і вулицях Києва 19—24 серпня 1991 року”.

За свою волю і державність

Олесь ЛУПІЙ

Моє життя раптово змінилося 16 квітня 1991 року, коли відбувся з’їзд письменників України, на якому мене було обрано відповідальним секретарем і членом президії Спілки. Уже з перших днів відчув, що на якийсь час доведеться попрощатися із творчими планами. Вже із тих обов’язків, про які розповідав мій попередник Юрій Сердюк, не важко було здогадатися, яку нелегку ношу доведеться взяти на свої плечі, адже бути відповідальним секретарем Спілки письменників, це, власне, керувати штабом великої творчої організації, що має двадцять п’ять обласних відділень, із десяток друкованих органів, видавництво, будинки творчості, поліклініку і понад тисячу двісті членів Спілки, про яких необхідно дбати, цікавитися їхньою долею, знати, в яких умовах вони живуть, сприяти у виданні їхніх творів...

Особливо важко було в перші місяці, я працював до пізнього вечора, бо, крім писання протоколів засідань секретаріату, президії, різних заяв і звернень, доводилося розмовляти з багатьма письменниками, які приходили зі своїми проблемами чи просто поспілкуватися. Водночас не припиняв своєї участі у громадській роботі, виступав на засіданнях Руху, Товариства української мови, “Меморіалу”, Товариства репресованих, Українського відділення Пен-клубу, які проходили у приміщенні Спілки. Доводилося часто виїжджати в області, де відбувалися збори письменників чи спільні культурницькі акції разом із патріотичними організаціями, зокрема до Львова, Луцька, Рівного, Сум, Харкова, Тернополя... Такі відрядження допомагали мені, крім усього, краще познайомитися з письменниками, які жили на тих теренах, налагодити контакти з місцевою владою, де появилося немало демократів, які могли багато в чому допомогти нашим організаціям, хоча б у зменшенні плати за комунальні послуги, в наданні стипендій для талановитих і недостатньо забезпечених письменників. Але, на жаль, уже тоді не важко було помітити зародження нездорової конкуренції між демократами, що згодом призвело до поділу партій та організацій.

Наша Спілка активно відгукувалась на всі події, що стосувалися сучасного і майбутнього статусу України: чи то обговорення проєкту Конституції України у Верховній Раді, чи проєкту нового союзного договору в Москві... До всього ми мали стосунок, писали заяви від імені президії і відразу публікували їх у “Літературній Україні” (чернетки цих документів зберігаю у своєму архіві). Часто до Спілки приходили І. Драч, Р. Іваничук, Д. Павличко, П. Мовчан, М. Жулинський, В. Яворівський, Р. Лубківський, П. Осадчук, С. Пушик, Михайло та Богдан Горині, Михайло Косів і розповідали про останні події, що Народній Раді вдавалося відстояти, що має відбутись наступними днями. А бувало й так, що Д. Павличко чи І. Драч у телефонній розмові казали: “Олесю, збирай побільше письменників і веди до Верховної Ради”. Уже в перший місяць роботи у Спілці я попросив наших працівниць із Будинку літератора придбати синьо-жовтий прапор, а художника намалювати на великому картоні гасло: “Письменники за незалежну Україну” (зворотний бік теж був розмальований синьо-жовтими кольорами).

Письменники Я. Ярош, О. Лупій, І. Драч, Надія Непорожня та А. Погрібний на мітингу біля Верховної Ради України. Липень 1991 р. Фото А. Скрипника

Серпневого ранку 1991 року мені зателефонував Дмитро Павличко і сказав, що біля Верховної Ради збираються люди, бо з Москви має прилетіти група депутатів, щоб переконати українців все ж таки підписати союзний договір. Через годину понад тридцять наших письменників прибуло до Верховної Ради зі своїм прапором і гаслами. Невдовзі з приміщення парламенту вийшов Іван Драч і сказав, що та група московських посланців уже прилетіла до Борисполя, там теж зібралися сотні українських патріотів, які вимагають непрошених гостей повернутися додому. Тоді до нас підійшов Анатолій Скрипник, він мав фотоапарат і тут же зробив кілька фото, а вже через пару днів подарував мені світлини. На тих світлинах Іван Драч, Анатолій Погрібний, Ярослав Ярош, Надія Непорожня, Віктор Терен, Петро Швець і я з гаслом у руках: “Письменники за незалежну Україну”. На жаль, уже відійшли в засвіти немало наших колег — немає і Анатолія Скрипника, прекрасного журналіста і критика, але світла пам’ять про них і той день біля Верховної Ради назавжди залишаться в серці.

Минало літо 1991 року, збігав і серпень. Більшість працівників апарату Спілки письменників, серед них і Юрій Мушкетик, були у відпустці. Я ж, працюючи лише четвертий місяць, не міг і думати про відпочинок.

А вранці 19 серпня 1991 року ми почули по радіо про заколот у Москві — гекачепісти захопили владу, М. Горбачов у Криму, тобто під арештом.

Я намагався зв’язатися по телефону з кимось із секретарів, але не застав нікого вдома. Відгукнувся на мій дзвінок Іван Драч і сказав, аби я залишався на місці, бо має сам скоро приїхати. Найперше подумалося: куди заховати комп’ютери і множильну техніку, яку Спілці нещодавно подарували українські добродії з Канади і США і яку можна було б використати у випадку перемоги гекачепістів. Єдиним надійним місцем, на мою думку, були підвальні приміщення в Ірпінському будинку творчості або в когось із письменників на дачі в Кончі-Озерній. Я порадився щодо цього з Олегом Чорногузом, який саме прийшов до Спілки. Він висловився за ірпінський варіант, порадивши нікому про це не казати, крім, звичайно, голови Спілки. Невдовзі до мого кабінету зайшов Іван Драч і вручив кілька аркушів паперу, сказавши: “Це виступ Єльцина в Москві з різким осудом гекачепістів. Скоро ми у Спілці проведемо засідання Народної Ради. Було б добре до того часу підготувати заяву від нашої Спілки...” Я сказав, що заяву напишу, одначе її треба затвердити, але багато членів президії перебувають поза Києвом. Іван порадив просто зібрати підписи тих, із ким вдасться зв’язатися, вони й виступлять від імені всієї Спілки. Влаштувавшись в актовій залі на другому поверсі, я написав проект заяви і зателефонував Юрію Мушкетику. Ми обмінялися думками щодо ситуації, я розповів про засідання Народної Ради в нашій Спілці, а потім зачитав текст заяви і попросив висловити свої зауваження чи доповнення. Юрій Михайлович поцікавився, хто написав заяву, і схвалив її, порадив, до кого ще можна звернутися, і першим назвав Олеся Гончара, Ліну Костенко, Павла Загребельного...

Майже увесь день 20 серпня двері у Спілці письменників не зачинялися. Зранку, приблизно о десятій годині, в нижній залі почала роботу Народна Рада.

Я передав записку головуючому Івану Драчу з повідомленням, що заява готова. Іван Федорович сказав присутнім, що наша Спілка однією з перших висловлює свій протест проти гекачепістів, і надав мені слово. Я прочитав заяву президії ради Спілки письменників і її було схвалено оплесками. Уже в наступному числі “Літературної України” цю заяву було опубліковано. Значення її і в тому, що вона допомогла відразу зорієнтуватися нашим колегам, письменникам в обласних організаціях, стала своєрідною підтримкою і тим, хто жив у районах, де при владі були запеклі прибічники більшовицької ідеї, ненависники всього українського.

Усі наступні дні аж до краху гекачепістів ми численною групою ходили на мітинги до Верховної Ради, на Хрещатик, до будинків колишнього ЦК КПУ, Київського міського комітету Компартії та міської ради.

Виступаючи на одному з мітингів на площі біля консерваторії, я закликав усіх до непохитності у відстоюванні права на свободу, права мати свою незалежну державу, розповів про участь письменників в областях в акціях непокори гекачепістам, а на завершення прочитав вірш “Самостійна Україна” із нової збірки поезій “Кольорами предків”, яка недавно вийшла у видавництві “Молодь”.

Радістю сповнилися наші серця після повідомлення, що в Москві перемогли демократи, а гекачепістів заарештовано.

Мабуть, ніхто ще не досліджував цю надзвичайно важливу тему — мітинги на площах і вулицях Києва 19—24 серпня 1991 року. Скільки їх було, хто на них виступав, що говорив... Здавалося, що тоді вся Україна зібралася під блакитним київським небом, вимагаючи свободи.

Романи просвітянина Святослава Праска

Нещодавно редакція друкувала у “Слові Просвіти” відгук Ігоря Павлюка на роман-трилогію Святослава Праска про Головного Командира УПА Романа Шухевича. Цього року львівське видавництво “Апріорі” видає другий том роману. До першого тому увійшли дві книги: “Забави над Бугом” і “Лицарський гарт”. Третя, наймасштабніша за обсягом книжка “Дорога в безсмертя” про Романа Шухевича як Головного Командира УПА, буде у другому томі. Цього, 2019, року в “Українському пріоритеті” побачив світ інший роман Святослава Праска — “Степовий Лис”. Редакція звернулася до успішного автора з проханням прокоментувати свої книжкові новинки.

Святослав Праск: Мені приємно, що відгук Ігоря Павлюка був надрукований саме у нашому просвітянському часописі, адже я був організатором і першим головою Костопільської районної “Просвіти”. У мене в помешканні збиралися і перші просвітяни, і перші рухівці нашого повстанського краю. Власне, ще десь з кінця 1989 року саме ми, тодішні члени Товариства шанувальників української мови, започаткували розшук могил вояків УПА, а згодом і збір спогадів учасників повстанського руху Костопільщини. Одне слово, коли я був головою районного товариства “Просвіти”, всі сільські осередки окрім суто просвітницької діяльності займалися збором найрізноманітнішої інформації про повстанський рух, себто вивченням історії зародження й боротьби УПА на поліських теренах. Мені це вдавалося успішно здійснювати, бо я був не тільки головою “Просвіти”, а й працював завідувачем відділу національного відродження Костопільського райвиконкому. І тому “Просвіта” в нашому районі мала офіційний статус. Мені вдалося через районну раду впровадити в життя і навіть профінансувати “Цільову районну програму з національного відродження”, яку змушені були виконувати сільські керівні органи, що складалися тоді з місцевої компартноменклатури. Усі зібрані нами матеріали друкувалися в районній і обласній пресі, на тематичній просвітянській сторінці “Батьківські криниці”. Завдяки просвітянам краю на Костопільщині було зведено багато пам’ятників на могилах полеглих вояків УПА. Багато таких пам’ятників виготовив власними руками голова Базальтівського осередку “Просвіти” Віктор Довжаниця, колишній зв’язковий УПА та довголітній в’язень більшовицьких гулагів.

Врешті результат цієї багатолітньої пошукової праці вилився в написання мною історичного роману “Степовий Лис”. Це книга не тільки про легендарного повстанського командира Георгія Юрченка — “Лиса”, гучна слава про якого розносилася Рівненським Поліссям у воєнні і повоєнні роки, а й своєрідний, причому ґрунтовний, літопис народження і змужніння Української Повстанської Армії на Костопільщині та її розростання на інші терени України.

Кор.: Сподіваюся, що “Слово Просвіти” ще напише про ваші книги, бо, впевнена, озвуться й ті, хто причетний до їхнього написання опосередковано...

Святослав Праск: Так, до збору матеріалів долучилося чимало просвітян нашого повстанського краю, їхня думка для мене є дуже важливою.

Тепер працюю над книгою “Костопільщина просвітянська”, до якої увійде і багато цікавих спогадів найактивніших просвітян Повстанського краю.

Думаю, що долучитеся й ви, наш чудовий тижневик, який просвітлював уми і серця українців, аби ми ставали могутньою і процвітаючою європейською державою.

Власкор. “СП”

Пам’ять і пам’ятник

До свята Незалежності України

Про що нагадує нам свято Незалежності нашої держави? Мабуть, про тяжкий і тривалий шлях, яким ішов наш народ до цієї славетної події, і тих, хто був біля витоків українського державотворення. І серед них чільне місце посідає Павло Скоропадський, Гетьман України 1918 року, який доклався до формування української держави. Але Гетьману Скоропадському не пощастило, адже на семи з половиною місяцях існування його Гетьманату зосереджено нищівну критику, сарказм та іронію його супротивників, серед яких не бракувало людей з письменницьким або ж публіцистичним хистом. Згадаймо хоча б твори Винниченка. Проте загальний стан України протягом правління Павла Скоропадського більшість неупереджених спостерігачів оцінювали як блискучий. Серед країн, що виникли на уламках Російської імперії, вона єдина змогла забезпечити спокій та лад, сталу економіку й фінанси. На міжнародній арені Українська держава здобула широке визнання, але найбільших досягнень домоглася вона у сферах культурного будівництва. Як глава суверенної держави, гетьман вважав за необхідне мати в Україні національну академію наук та університети, бібліотеки, театри, цілу мережу українських шкіл. Жестом вдячності за докладені до державного будівництва зусилля могло б стати зведення в Києві пам’ятника Павлові Скоропадському.

Володимир СКРИНЧЕНКО

Сходами військової кар’єри

Дитинство Павла минало у мальовничому Тростянці, що на Полтавщині, у маєтку дідуся Івана Михайловича, який чудово володів українською, запрошував до себе кобзарів, розповідав онукам про славетні часи української минувшини. Напевно, розповіді дідуся й шляхетські традиції роду, серед яких найзнаменитішим був гетьман Іван Скоропадський, вплинули на рішення Павла йти у військову справу.

Прямо з Пажеського корпусу корнет Скоропадський був випущений 1893 року в лейб-гвардії кавалергардський полк, де зустрів поручика Карла Густава Маннергейма, фінна шведського походження, який отримав давно омріяну блискучу уніформу після служби в драгунському полку. І Павло Скоропадський, і барон Маннергейм походили з дворянських родів, що були відомі в історії своїх країн — України та Фінляндії.

Згодом шляхи життєві українця Павла Скоропадського та фінна Карла Маннергейма розійшлися. Але понад усе життя зберіглися їхні дружні стосунки й листування.

Військова кар’єра Павла Скоропадського починалася досить успішно. З фронту російсько-японської війни він повернувся ротмістром, кавалером золотої Георгіївської зброї і численних орденів, отримав погони полковника, а у Першу світову здобув чин генерал-лейтенанта, орден Св. Георгія IV ступеня та славу досвідченого військовика. Цьому сприяли його особисті якості — лицарська вдача, рідкісна наполегливість у досягненні своєї мети.

Проте лютнева революція 1917-го та зречення царя Миколи II престолу поставило генерала Скоропадського перед вибором подальшої долі. Поряд з тим відбувалася еволюція його політичних поглядів у бік українства.

Тим часом у Києві завирувало політичне життя України, спалахнула зірка Михайла Сергійовича Грушевського, який став головою Центральної Ради. Але дуже швидко виявилося, що Центральній Раді гостро бракує керівництва. Вона витрачала свій час на безкінечні суперечки, не вирішувала актуальних соціальних проблем, зокрема гострого питання перерозподілу земель. Україну поглинули анархія і безвладдя.

“Рада справляє гнітюче враження розгардіяшу, безграмотності, слабкості...” — занотовує до свого щоденника професор Володимир Вернадський.

Особливо шкідливим було ставлення цих діячів до військових. Генерал Скоропадський надав у розпорядження Центральної Ради українізований корпус із 40 тис. бійців, прекрасно дисциплінованих і споряджених. Але його жест було відкинуто з двох причин: ідеологи Центральної Ради доводили, що революція усувала необхідність регулярної армії, по-друге, вони твердили, що не можна довіряти багатому землевласникові Скоропадському. Напевно, ними володів панічний жах перед примарою “українського Наполеона”. Свідчення цих прихованих настроїв лишив Дмитро Дорошенко, стверджуючи, що Центральна Рада боялася української армії не менше, ніж більшовиків.

Тим часом на Україну насувалися з Росії більшовицькі загарбники...

Шлях до гетьманської булави

Ситуація докорінно змінилася після того, як Центральна Рада підписала 9 лютого 1918 року мирну угоду в Бресті, і в Україну як союзники увійшли німецькі та австро-угорські війська. За їхньою допомогою вдалося вигнати червоних росіян та власних більшовиків. Але умови, продиктовані союзниками, були досить обтяжливими. За Брестським договором Україна мала до 31 липня 1918 р. поставити до Німеччини й Австро-Угорщини 60 млн. пудів хліба, 2750 тис. пудів м’яса та іншу сільгосппродукцію та промислову сировину.

Проте німці та австрійці не задовольнилися роллю найманців, а проводили власну політику задля отримання продовольства та сировини. Вони швидко переконалося в нездатності керівництва українського уряду навести лад і спокій у країні власними силами. Німецьке військове командування, зокрема генерал Гренер, наполягало на зміні уряду.

Поза увагою генерала Гренера не могла залишитися діяльність новоствореної організації консервативно-ліберального спрямування — Української народної громади та її лідера Павла Скоропадського. Адже він мав дві незаперечні переваги — бойовий генерал і нащадок українського гетьманського роду. Його належність до великих землевласників була запорукою проведення майбутнім урядом несоціалістичної аграрної політики, адже він був затребуваний впливовою й власницькою частиною суспільства, якій було що втрачати внаслідок соціальних експериментів Центральної Ради.

29 квітня, близько 11-ї години, у київському цирку Петра Крутикова “Нірро Palace” розпочав роботу Хліборобський конгрес. Провідну роль на ньому відігравало керівництво Союзу земельних власників, яке взяло на себе реалізацію сценарію, кульмінацією якого мало стати проголошення Павла Скоропадського гетьманом України. Такий сценарій був динамічно реалізований президією конгресу. Події розвивалися так стрімко, що критика Центральної Ради невдовзі змінилася настійними вимогами “сильної влади”, “диктатора” і, нарешті, скандуванням “Гетьмана треба!”

30 квітня 1918 року було оприлюднено два основоположних документи гетьманської влади: “Грамота до всього українського народу” і “Закони про тимчасовий устрій України”. Грамотою Павло Скоропадський проголосив себе Гетьманом всієї України. Він пояснював, що до такого кроку його примусила загроза нової катастрофи України і категоричні домагання трудових мас населення “негайно збудувати таку Державну Владу, яка здібна була б забезпечити населенню спокій, закон і можливість творчої праці”. До “Грамоти” додавалися “Закони про тимчасовий державний устрій України”. Першим законом “Про Гетьманську владу” оголошувалася виключність влади гетьмана України в межах усієї Української держави. “Грамота” гетьмана та “Закони про тимчасовий державний устрій України” стали конституційною основою Української держави.

Особисто гетьман відстоював першість принципу приватної власності як у промисловості, так і в сільському господарстві, зокрема розпочав підготовку до справедливої земельної реформи. Її метою було створення міцного прошарку дрібних та середніх землевласників. У царині промисловості створювалася сприятлива атмосфера для приватної ініціативи, і це моментально спричинило пожвавлення ділового життя. У цілому ж економічне становище держави було у той час напрочуд міцним, державний бюджет уперше став позитивним, і Директорії гетьман залишив повну державну скарбницю.

Встановлювалися міцні відносини з нейтральними державами, а також з країнами, які виникли на теренах колишньої Російської імперії. Зусиллями молодої української дипломатії зав’язалися стосунки із Німеччиною та Австро-Угорщиною, країнами Скандинавії, Балтії і Закавказзя, Іспанією, Португалією, Нідерландами, Фінляндією, Польщею та ін.

Але найбільших досягнень Українська гетьманська держава 1918 року домоглася у сферах внутрішнього життя, які Скоропадський вважав суто національними. Це були, відповідно, культурне будівництво та організація церкви. Як глава суверенної держави, гетьман уважав за необхідне мати в Україні національну академію наук, університети, державні театри, Державну бібліотеку, Державний архів, цілу мережу українських шкіл. Питання вирішувалося шляхом відкриття нових установ культури і освіти під високим державним патронатом. Так поряд з існуючим Київським університетом Святого Володимира постав Український державний університет у Києві, а трохи згодом — аналогічний у Кам’янці-Подільському. Відомий історик Степан Томашівський слушно зауважив: “Гетьман Скоропадський матиме на суді історії найкращих оборонців в особах української школи та науки; гробокопателі Гетьманщини були натомість гробокопателями української культури, і в цьому характері стануть вони перед лицем того ж суду”.

Гетьманат мав усі підстави для тривалого існування й поступового зміцнення, крім єдиного, але головного чинника — зовнішньополітичного. Листопадова революція 1918 року в Німеччині та Австро-Угорщині ліквідувала існуючу на той час запоруку її стабільності.

У ніч на 14 грудня 1918-го гетьман Української держави підписав остаточне зречення: “Я, гетьман усієї України, протягом семи з половиною місяців докладав усіх моїх сил, щоб вивести край з того важкого становища, в якому він перебуває. Бог не дав мені сил справитися з цим завданням...” Це зречення продемонструвало найвищий ступінь культури Павла Скоропадського як урядовця, його турботу про подальшу долю України...

Ще й досі неоцінений...

Опинившись у Берліні, Павло Скоропадський розпочав працювати над спогадами, в яких намагався підвести логічний підсумок своєї участі в українському державотворенні.

За примхою долі останній притулок надала йому німецька земля. Він помер у місті Меттен 28 квітня 1945 року від ран унаслідок бомбардування залізничної станції Плятлінг.

Напевно, довголітня дружба Павла Скоропадського та Карла Густава Маннергейма переросла рамки їх особистих стосунків і є фактом спільної українсько-фінської історії. Колишні однополчани, поставлені за волею долі на чолі своїх держав в один і той саме час у подібних історичних умовах, кожен на свій розсуд намагалися прислужитися своїй вітчизні. Та якщо Фінляндія витримала цей державний іспит завдяки особистим зусиллям Маннергейма, то Україна, всупереч намаганням Павла Скоропадського, не використала свій історичний шанс на державотворення та наостанок мала нове — радянське — уярмлення...

Україна віддала належне Михайлові Грушевському: він у Києві на постаменті біля Педагогічного музею, де очолював Центральну Раду. Пам’ятники йому споруджено також у Львові й Луцьку, Барі та Холмі (Польща), де народився. А ще він тиражований на банкнотах та пам’ятних монетах, численних барельєфах — у Москві й Тбілісі, Варшаві, Празі та Відні.

Дійсно, шанує Україна Михайла Грушевського! А Павла Скоропадського?..

Як громадський діяч і державотворець Павло Скоропадський ще й досі не оцінений і має право на більше у пам’яті нащадків!

Жестом вдячності за докладені до державного будівництва зусилля могло би стати зведення в Києві пам’ятника Гетьману Скоропадському. Його хотілось би бачити на Печерських Липках — вже тому, що цей район міста було обрано Гетьманом для резиденції. На Липській вулиці порожніє постамент від монумента Дмитрові Мануїльському, який було знесено в рамках декомунізації. В Києві 1918 року Мануїльський представляв інтереси більшовицької Росії, ще й заохочував до антигетьманського повстання Володимира Винниченка. Глибоко символічним було б звести на цьому місці пам’ятник його політичному супротивнику — Гетьману Скоропадському. Це показало би, чий політичний проєкт виявився більш життєздатним і хто переміг у довготривалій перспективі...

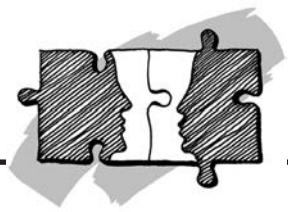

“Таїнство молитви, певно ж, вартісне без пафосу”.

Просвітлюймося духовно

У День Незалежності — Молитва за Україну на Другому Афоні

Частина українства у головний для держави День незалежності відмовилася від світських утіх, натомість віддала свій час молитві та духовному просвітництву й пізнанню наших святинь — Манявського скиту та Угорницького монастиря.

Світлана МАСЛОВСЬКА,
заступник голови Чернівецького ОО ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

Так, саме другим, або Українським Афоном називають Манявський Скит Православної Церкви України, або монастирський комплекс, що на Івано-Франківщині — відомий чи не на увесь світ осередок духовності, культури і мистецтва, куди з усіх-усюд їдуть люди, аби схилити голови у молитві. За що? Українці впродовж віків вимолювали волю, свободу, мир, правду, просили здоров’я, злагоди, мудрості. Незмінними ці цінності залишилися й нині.

Історична довідка. Перші згадки про заснування Манявського монастиря сягають кінця XIII століття і пов’язані з ченцями Іоаникієм та Пахомієм. Коли монголо-татари знищили Києво-Печерський монастир, ці два іноки прийшли в Карпатські гори, де і заснували монастир. Тут бував Захар Беркут. Сюди до старців приходив і князь Данило Галицкий — за розрадою і благословенням. Кілька століть поспіль татари напали і спустошили й цей монастир. Дізнавшись про ці благословенні Богом місця, у 1608 році сюди прийшов монах-схимник, суворий аскет з гори Афон Іов (Іван) Княгиницький (зі славного роду, з Тисмениці), один із небагатьох афоністів, котрий вернувся на Русь, аби примножити ідеали в дусі непорочного життя й аскетизму в Києво-Печерській Лаврі та інших монастирях. Вже на початку XVII століття скитові, який мав ставропігійне (самостійне) існування, перебуваючи під юрисдикцією тільки Константинопольського патріарха, підпорядковував собі 556 інших монастирів Галичини, Буковини, Молдови. У 1785 році був закритий Австрійським урядом. Саме у Скиті поховано гетьмана Івана Виговського. Як оригінальний експонат у скиті залишилася надгробна плита, під якою захоронено перших двох ігуменів Іова та Феодосія. У травні 1998 року відкрито Манявський Хресто-Воздвиженський чоловічий монастир УПЦ КП (нині — ПЦУ).

Боже, дай нам єдність, мир і спокій

Отже, саме у День Незалежності нашої держави до цієї святині разом із прочанами з різних куточків України завітали і ми, просвітяни-буковинці: голова обласного об’єднання Остап Савчук, відповідальний секретар Марія Пелех та інші, — на Велику Молитву за Україну. Дорослі й малі, поважного віку й молоді, вчителі й робітники, лікарі й бізнесмени були рівні у спільних прагненнях — миру у домі й Україні, долі й спокою — у родинах і в країні, любові — у сім’ях й поміж нас. А Любов і є Господь, дух Якого був присутнім поруч упродовж того дня, головного для України і такого незабутнього для кожного з нас. Таїнство молитви, певно ж, вартісне без пафосу.

— Церква — прояв любові людини до Бога... Церква завжди веде людей до повноти любові та до єдності з Богом, — наголошували священики. — Але як можна вести людей до єдності, коли самі цього не прагнемо, коли самі розділені?.. Незалежну Україну, як і Незалежну Церкву, можемо збудувати тільки з Божою допомогою та спільною молитвою, яку в складний час війни на Сході України, коли вже тисячі смертей не зупиняють ворога, треба повторювати декілька разів на день... “Отче наш! Молимося до Тебе за мир і спокій для нашої великої родини, за наше військо, за всіх православних! Дай нам, Боже, жити в любові до ближнього. Царю Небесний! Вірю в нашу єдність, бо це велика сила Твоя. Вірю в силу духу нашого, бо це Чудо Творіння Твого. Господи! Благослови Україну і всі родини наші. Захисти від ворогів видимих і невидимих, що хочуть поневолити нас. Дай нам, Боже, жити вільним життям, дай кращу долю нашому народу. Дай нам єдність, мир і спокій...”

Дай нам єдність мир і спокій, — повторювали і ми, хто вголос, хто пошепки, а хто подумки... Хто зі сльозами на очах, хто опустивши низько голову, а хто — зціпивши зуби... Ніхто не був байдужим, бо то нині найгірша вада, яка руйнує та веде в нікуди.

Блаженний каменю, зціли тіло й душі немічних...

А віра в Господа та сподівання, що наша молитва буде почута там, на Небесах, повела нас до ще одного святого місця — до Блаженного каменю (на відстані 800 метрів від скиту), який сховався, немов схимник, у карпатському міжгір’ї первісної дикої природи, поміж струнких смерек та прадавніх дубів.

Історична довідка. Ще у II-й половині XII століття розпочав свою Богоугодну історію Скит Манявський. Ченці Києво-Печерського монастиря пішли в напрямку Карпат, шукаючи чудодійну воду, яка повинна бути схожою з водою Києво-Печерською. Зупинилися біля каменю печери з джерелом. Тією водою та травами зцілювали хворих. Бо джерело — цілюще, має такі ж властивості, як і води Люрду (містечко у Франції, де в горі Массаб’єль б’є чудодійне джерело, куди їздять мільйони хворих і здорових православних, католиків, мусульман і навіть атеїстів, аби напитися його живлющої води). Саме на місці, що зветься “Блаженний камінь”, 1281 року і поселилися ченці та заснували Хресто-Воздвиженський монастир...

Дорога крута, стрімко вгору поміж ярами та бездоріжжю йти важко. У декого почала боліти голова, комусь важко ступити ногою... Але й тут нас рятує молитва і, звісно, Блаженний камінь. Тулимося до нього, ноги опускаємо у воду річечки, з молитвою просимо зцілення собі й Україні. У гірському повітрі біль начебто розчиняється. Літургія під каменем — щось надзвичайне, священний трепет знову огортає нас. Набираємо води у пляшечки — по декілька крапель, бо за століття вибрали люди на своє одужання. Легка прохолода залишається в ущелині, а ми з оновленою енергією та Божою благодаттю рушаємо далі... В автобусі, як і в дорозі до Маняви, — вже така звична, але не менш наполеглива молитва. Ми знову в очікуванні ще однієї святині.

Царю небесний! Преобрази наші душі, церкву й Україну

Село Угорники. Кажуть, саме тут розпочали монаше життя Іов Почаївський та Іов Манявський. Але одвічні вороги і тут “постаралися”, аби нас віддалити від духовності — нищили святині, та не знищили дух. У первозданному вигляді залишилися ворота до святих місць. У 2003 році відкрили першу церкву Преображення Господнього (перенесену та відбудовану із с.Тюдів Косівського району, простояла з 1856 року). У 2007 — другу: Введення в храм Пресвятої Діви Марії (з 1827 року, перенесену з с. Делева Тлумацького району). Тут планується створити музей сакральної архітектури, де буде розміщено багато старих, намолених храмів, перевезених з інших районів Івано-Франківської області. Наразі монастир — діючий. Як повідує о.Микола, наш гід-організатор, ченці ведуть справжнє монаше життя, молячись тричі надень, попри будь-які обставини. Долучаємося до молитви і ми. Прадавність відчувається у архітектурі й дивних звуках. Ніби дзвони. Наближаючись до водойми Дзвіньоха, наповненої водою, що тече із чудодійного джерела, чуєш їх сильніше...

— Назва й походить від слова дзвони, — каже пані Олена з Отинії. — Тут вода має 2-3 градуси влітку й узимку. Цілюща. Бувало, декого на руках приносили, а після купелю — своїми ногами хворий виходив.

Перевдягаючись, йдемо до води: справді, льодяна. Не роздумуючи, тільки молячись, занурюємося ще, ще і ще раз! Емоції б’ють через край. А у вухах — що б ви думали? Дзвони! Кажуть, ця вода печалі змиває. Головне, вірити, що джерело помічне. А ми віримо, інакше не ризикнули б спітнілі від спеки — у крижану купіль. Як і в слова намісника Спасо-Преображенського монастиря ПЦУ, архімандрита Олексія: “Україна має багато святинь. Києво-Печерську лавру ми називаємо українським Єрусалимом, Почаївську — українським Назаретом, як місце спочинку Матері Божої, Манявський монастир — українським Афоном. Дай, Боже, аби на цьому Угорницькому пагорбі засяяла велика благодать, аби назвати його українським Фавором (місцем явлення божественної величі й слави Христа), де буде преображатися кожна українська душа” А з нами й наша Помісна Церква, й Україна — незалежна, соборна, православна, сонцесяйна.

P. S. Група прочан, втомлена, але щаслива, наповнена Божою благодаттю, повертаючись додому, висловлює щиро подяку організаторам цієї паломницько-пізнавальної поїздки архієпископу Чернівецькому і Хотинському, високопресвященнішому владиці Герману та о. Миколі Остаповичу. Хай Господь обдарує вас всілякими земними щедротами!

Українська Хата приурочила своє засідання до Дня Незалежності України

Олег ОЛЕКСЮК,
заслужений працівник культури України

Чергове засідання арт-лабораторії “Українська Хата — талантами багата”, приурочене до Дня Незалежності України, відбулося 22 серпня 2019 року у переповненій світлиці відділу мистецтв Херсонської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Олеся Гончара. Понад 70 шанувальників українського мистецтва, представників Каховського, Олешківського, Голопристанського, Білозерського, Нововоронцовського районів та міста Херсон із неабияким пієтетом ознайомились із виставкою картин цьогорічного серпневого ювіляра, члена Національної спілки художників України, художника Івана Беліча, який поділився спогадами про минулі часи, про красу рідного краю, що наснажує його на прекрасні живописні полотна.

Іван Васильович хоча й родом з Полтавщини, проте із своїх 80 років життя майже 60 присвятив краєвидам степової Херсонщини. Його пейзажі зачаровують і допомагають у буденних речах вихопити мить Прекрасного.

Не менш цікавими виявились і презентації книжок молодих поетес Катерини Марчук “Батьківська стежина” та Альони Мовчан “У полоні зелених очей”. Присутні мали радість не лише почути поезії у авторській декламації, а і познайомитися з новими піснями у виконанні молодих композиторів Антоніни Потужньої та Віктора Ревенка. Також присутні мали можливість поринути у світ пісенних відкриттів лідера легендарного рок-гурту “Криголам”, автора-виконавця Володимира Демченка та налаштувати свої серця на позитивний лад після прослуховування українських естрадних пісень у виконанні Народного ансамблю народної пісні “Червона калина” (кер. Ганна Гура) та вокального дуету “Струни душі” (кер. Людмила Курченко) обласного Палацу культури. Задушевні і патріотичні українські естрадні пісні у виконанні лауреата всеукраїнських конкурсів вокалістів Івана Бурлаки та солістки Народного ансамблю народної пісні “Велетняночка” Велетенського СБК Білозерського району Світлани Мішиної сприяли розкриттю духовного потенціалу учасників засідання арт-лабораторії “Українська Хата — талантами багата”, що і додали енергії єднанню поколінь в єдину родину патріотів під час виступів біля вільного мікрофону. Патріархи української громадянської лірики Анатолій Дунаєв, Валентина Липенко-Винник, Іван Немченко та Володимир Назаренко поділилися своїми патріотичними творами зі слухачами. Були виступи молодих літераторів Дмитра Плотнікова та Олега Тимкова, і молодих громадських діячів Альони Зелінської та Івана Реуцького, який, до речі, минулого року як ветеран АТО був учасником військового параду у Києві. Поділилися своїми літературними винаходами поети Раїса Полтавець, Любов Боднар, Надія Ратушко та інші. Традиційно усіх шанувальників українського мистецтва пригостила своїми смаколиками господиня Української Хати Оксана Олексюк, а завідувач відділу мистецтв обласної книгозбірні Тетяна Краснолуцька презентувала нову унікальну тематичну книжкову виставку з українського вбрання поруч з фотозоною та 3Д-картинами.

Прилітала до Ненаситця Степова Орлиця

Звістка про те, що у Василівку приїздить Степовичка, не абияк нас порадувала. Це нагода подякувати цій невтомній трудівниці за все, що вона робить для України, за чудові вірші і прозові твори, за “Шевченкіану Придніпров’я”, за улюблене оповідання “Свято солодкої лободи”, яке тричі слухала по радіо і щоразу — ніби вперше. Та особливо хотілось сказати вдячне слово за часопис “Січеслав” (2004—2012), який вона заснувала і редагувала, об’єднавши дніпропетровську мистецьку еліту, яка працювала на часопис “за спасибі”. Правління спілки виділяло лише папір, а де вже знаходила тих спонсорів Степовичка, те одній їй відомо. При цьому кожну власну зароблену копійчину вкладала в часопис. І так протягом восьми років.

Людмила ЛЕНДА,
с. Василівка-на-Дніпрі,
Січеславщина

Про існування “Січеслава” я чула, проте вперше взяла його до рук лише у 2013 році, коли він потрапив до сільської бібліотеки. Це був 32-й номер. З якогось дива почала його читати з останньої сторінки. З прощального звернення пані Лесі до читачів дізналась, що це останній номер, бо її улюблене дітище — один із трьох найкращих журналів України — у Степовички відбирали.

Уважно прочитала кожен рядок цього просвітницького, цікавого, по-справжньому інтернаціонального часопису, з вишуканим смаком художником Алієвим-Ковикою оформленим. В ньому містився і перелік всіх публікацій за вісім років, що свідчив про неабияку цінність часопису. Моєму обуренню не було меж. Як таке могло трапитись? Отака дяка Степовичці і її команді за подвижницьку працю? Адже це був її справжній громадянський подвиг, за це її орденом потрібно було нагородити! Хіба не так? Якби з часу закриття журналу не пройшов цілий рік, я б, мабуть, як це зробив свого часу Василь Білоус, відправила телеграму: “Ганьба Правлінню Національної Спілки письменників! Слава Лесі Степовичці!”

Пізніше я змогла перечитати мало не всі випуски “Січеслава”, за що вдячна бібліотекарці Надії Довгаш, яка привезла мені їх з районної бібліотеки, і щоразу подумки дякувала творцям часопису.

... У Василівці до зустрічі з видатною нашою сучасницею готувались. Бібліотекар Н. Довгаш, клубні працівники В. Гламазда, М. Новікова і А. Пономарьова підготували виставку книжок з її публікаціями та виставку робіт наших талановитих земляків: мальовані та вишиті картини, вишивка стрічками, авторські ляльки тощо. На гостю чекало спроєктоване на екран фото вродливої жінки з величезним оберемком білих квітів — самої Лесі.

І ось під звуки мелодії до пісні “Село вечеря” на слова шанованого нею нашого земляка, відомого поета і правозахисника, страдника за Україну Івана Сокульського до зали БК не ввійшла, а вихором влетіла власною персоною легенда. Розпашіла й свіжа, ніби й не було у неї сьогодні вже кількох зустрічей зі слухацькою аудиторією, які вимагали неабиякого сплеску емоційної енергії. Вибачилась за затримку — заблукали і потрапили не у ту Василівку.

Гостя захоплююче розповідала про свою долю, творчу й громадську діяльність, емоційно й артистично читала власні вірші, щедро причащаючи нас своєю любов’ю до України, вражала розумом, ерудицією і багатогранністю таланту. Насамкінець обдарувала присутніх прегарною, оформленою відомими петриківськими художниками збіркою “Зачарований світ”, вірші й оповідання з якої розкривають світлу душу автора.

Ще один знак пам’яті

Наприкінці весни меморіальна дошка на честь напівзабутої української письменниці Сидонії Никорович (1888—1957) роботи скульптора Володимира Римаря прикрасила фасад загальноосвітньої школи в селі Горошівці на Заставнівщині. Цього разу героєм майстра став інший сучасник письменниці — Корнило Ластівка (1893-1975), уродженець цієї мальовничої буковинської місцини.

Богдан МЕЛЬНИЧУК,
член ради Чернівецького ОО ВУТ
“Просвіта” ім. Тараса Шевченка

Після сільської початкової школи Корнило Остапович Ластівка продовжив освіту в Чернівецькій та Кіцманській гімназіях. В останній на нього мав великий вплив педагог із Покуття Микола Равлюк, про якого пізніше писав: “Передовсім цей професор навчив мене розуміти Шевченка”, а про керований професором літературно-науковий гурток відзначав, що той “найбільше причинився до нашого національного виховання”.

1915 року Корнило Ластівка записався на теологічний факультет Чернівецького університету, а після перерви студіював філологію на філософському факультеті, який закінчив 1930 року. Висвятившись на священика, отримав парафію в селі Іспас під Вижницею, а відтак — у Кімполунзі (Південна Буковина).

Брав діяльну участь в українському національному русі. Як представник студентства входив до Української Національної Ради у Львові. Один із видавців журналу “Промінь” (1921—1923). Співробітник видань “Час”, “Самостійна думка”, “Самостійність”.

Був ув’язнений російською владою 1916 року, переслідувався румуно-боярськими окупантами. Щоб уникнути більшовицького арешту, в 1940 році виїхав до Відня, де прожив 34 роки, там і похований.

Писати К. Ластівка почав у другому класі Чернівецької гімназії під впливом Дмитра Загула. Найбільша кількісно прозова спадщина К. Ластівки: казки, оповідання з української історії та сучасного йому життя (шедевр — довоєнна “Їлашева теличка”). У Відні письменник створив повісті “Два шляхи” та “Стогне земля”. В останній, за паризьким рецензентом, знайшла відображення “трагічна дійсність буковинського села часів колективізації”.

К. Ластівка перекладав із німецької та румунської мов. Його численні народознавчі студії друкувалися в Чернівцях, Коломиї, Варшаві, Парижі, Філадельфії, Буенос-Айресі.

Картина життя і творчості К. Ластівки постала з яскравих урочистостей, що відбулися в його рідному селі сонячної травневої днини за участі численної громади горошівчан і посланців від чернівецької “Просвіти”. Розпочалися вони з увертюри — освячення двох знаків: раніше відкритого пам’ятника Тарасові Шевченку та щойно облаштованої меморіальної дошки на честь Корнила Ластівки, яке здійснив отець Назарій у супроводі церковного хору. Відтак дійство продовжилося у барвисто прибраній, уквітчаній вишиванками актовій залі школи, де звучали розповіді, декламації та пісні.

Промовляв господар — директор Горошовецької школи Ілля Дмитрович Фуштей. Небагатослівним, але промовистим був підприємець Іван Григорович Мельничук, що спонсорував виготовлення меморіальної дошки. Він народився в Чернівцях, але предки поховані тут, тож як не навідуватися на їхні могили, як не допомагати живим...

Упереміш із музичними номерами лунало слово про К. Ластівку чернівецьких просвітян — голови обласного об’єднання Остапа Савчука, педагога Тамари Мінченко, університетських науковців, вчителів, учнів.

Почувався як удома заступник голови Чернівецького об’єднання “Просвіта”, народний артист України Іван Дерда, що й не дивно: він народився в Горошівцях, тут закінчив середню школу, сюди нерідко навідується нині. Схвилювала в його виконанні й всесвітньо знана “Марічка” Степана Сабадаша на слова Михайла Ткача і зовсім “свіжий” “Гімн села Горошівці”, написаний у співдружності з поетом В. Васканом: *Тут, на землі святій оцій,// Моїй землі, — моя держава,// Моя надія, честь і слава,// Мій рідний край — Горошівці.*

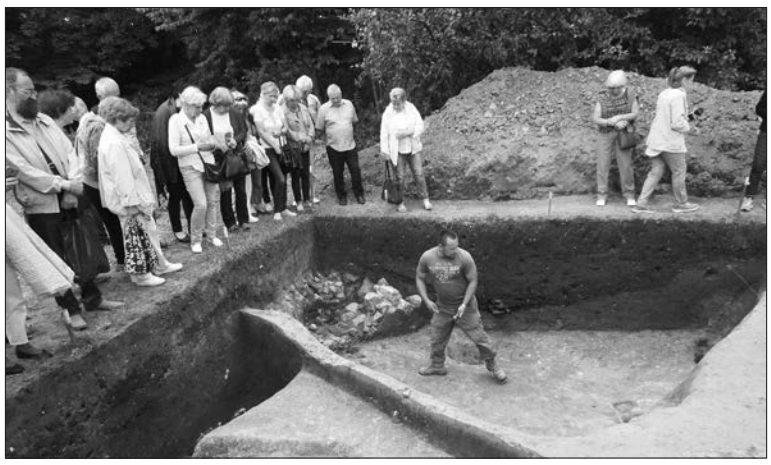

До наших витоків

Традиційно, починаючи від 2000 року, Об’єднання Галицького району м. Львова Всеукраїнського Товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка організовує краєзнавчо-просвітницькі мандрівки історико-культурними місцями України. Просвітяни відвідали за цей час Чернігів, Батурин, Качанівку, Конотоп, Полтаву, де ознайомилися з визначними історичними і культурними пам’ятками цих місць, вшанували пам’ять героїв Крут, побували в національному історико-археологічному заповіднику “Кам’яна могила” та в багатьох інших містах центральних і східних областей нашої держави.

Ольга МАНЮК,
заступник голови Об’єднання Галицького району м. Львова ВУТ
“Просвіта” імені Тараса Шевченка

Нещодавно відбулася чергова цьогорічна краєзнавча поїздка до місць нашого історичного минулого — до літописного міста Плісненська, що знаходиться поблизу с. Підгірці Бродівського району Львівської області. Давньоруське місто Плісненськ постало на руїнах слов’янського городища IX-X ст., зруйнованого в часи походу князя Володимира Святославовича на хорватів у 992 р. Поряд з Галичем та Стільськом Плісненськ був одним із найбільших укріплених центрів Великої Хорватії. Плісненськ згадується двічі у Літописі Руському і в “Слові о полку Ігоревім”. Перша згадка 1188 року повідомляє про те, що князь Роман Мстиславович (батько короля Данила) вислав у Плісненськ військо, щоб вигнати звідти галицьких бояр. У Галицько-Волинському літописі під 1233 роком говориться про те, що князь Данило у квітні 1233 року здобув Плісненськ і прогнав звідти бояр Ярбузовичів. У “Слові о полку Ігоревім” в уривку про сон київського князя Святослава написано: “Всю ніч з вечора бісові ворони літали коло Плісненська на Оболоні, де була дебр Кисан, і неслися до Синього моря”. Наукові дослідження стверджують, що стародавній Плісненськ існував довгий час — з VIII до XIII ст., був важливим стратегічним пунктом, прикордонною фортецею Галицького князівства (як Броди — Волинського князівства). Стародавній Плісненськ складався з “високого” і “низького” міст площею укріпленого поселення (в кінці X ст.) близько 450 га (за твердженнями дослідників) і був одним із найбільших городищ Київської Руси. Провідний спеціаліст з проблем оборонного будівництва доби Київської Руси, який проводив археологічні розкопки у Плісненську, О.П. Раппопорт у 1965 році писав, що оборонна система Плісненська “...не має собі рівних за складністю і могутністю..., за кількістю оборонних ліній вона переважає всі відомі пам’ятки епохи середньовіччя”.

У 1241 році військо хана Батия зруйнувало Броди, Плісненськ і безліч інших міст і сіл Галицько-Волинської Руси. Як укріплене поселення Плісненськ більше не відновлювався.

На території комплексу знаходиться Підгорецький (здавна іменований як Плісненський) монастир чину святого Василія Великого. Під час розкопок церков та монастирських будівель, що тривають тут від 2007 року, зафіксовано рештки 6—8-ми храмів. За народною легендою монастирську обитель у 1180 році заснувала княжна Олена — дочка белзького князя Всеволода, про що засвідчує напис на мармуровій таблиці в інтер’єрі храму. Княжна Олена, за народним переказом, героїчно загинула під час нападу ворогів на Плісненськ. Пам’ять про неї зберігає урочище “Оленин парк”.

Дерев’яні храми на території Плісненська знищила велика пожежа 1728 року. Мурований храм св. Онуфрія (Благовіщення), що вражає своєю вишуканістю і водночас простотою, є визначною пам’яткою барокової архітектури галицької школи. Нинішнього вигляду він набув протягом 1726-1790 рр. Окрасою церкви є бароковий вівтар, в якому вдало поєднано риси католицького вівтаря та православного іконостасу. Таких зразків в Україні відомо дуже мало. Перлиною монастиря є Плісненська (Підгорецька) чудотворна ікона Божої Матері — Одигітрії, написана у 30-х роках XVII ст. З монастирського літопису відомо, що з квітня по вересень 1692 року ікона плакала, свічки біля неї самі запалювалися, люди зцілювалися від невиліковних хворіб. У 1754 році папа Бенедикт XIV-й коронував ікону як чудотворну. Цими національними скарбами, що є у Підгорецькому (Плісненському) Василіанському монастирі Благовіщення Пречистої Діви Марії, опікується настоятель храму ігумен Віктор. Отець Віктор з великим пієтетом ставиться до наявних святинь. Він також з увагою поставився до просвітян, цікавився, чим нині займається “Просвіта”. Щира подяка йому за це.

Сумне і гнітюче враження залишилось у просвітян від відвідин Підгорецького архітектурного ансамблю XVII-XVIII ст., що входить до складу популярного туристичного маршруту “Золота підкова Львівщини”. Тут через відсутність опалення і світла немає умов для зберігання експонатів, вони тимчасово зберігаються в інших музеях. Попри ентузіазм, самовіддану працю співробітників замку Підгорецький ансамбль потребує державної фінансової підтримки і інвестицій.

Просвітяни Львова гордяться національними скарбами Львівщини і запрошують всіх відвідати місця нашої славної історії та культури.

“Книга нагадує добре споряджену каравелу відкривача нових земель...”

Свято входження у «Сад божественних пісень»

Оголошено імена лауреатів Міжнародної премії ім. Григорія Сковороди “Сад божественних пісень” за 2019 рік. Відомий поет, перекладач, дипломат, культуролог, наш автор, львів’янин **Володимир Карачинцев** був удостоєний Міжнародної премії імені Григорія Сковороди **за книгу філософської лірики “Видименевидиме”.**

За визначенням голови Комітету з нагородження лауреата Шевченківської премії України, письменника Василя Слапчука “книга представляє глибини буття у цілісній картині світу в контексті вічності”.

Міжнародна премія імені Григорія Сковороди “Сад божественних пісень” існує з 2005 року. Премію засновано низкою громадських організації Луцька, Чернігова, Києва за сприяння Національної спілки письменників України, Інституту літератури імені Тараса Шевченка НАН.

Серед лауреатів цієї почесної нагороди минулих років — Ігор Калинець, Василь Голобородько, Іван Дзюба, Павло Вольвач, Богдан Задура, Ігор Павлюк, Кость Москалець, Віктор Неборак, Віктор Палинський, Василь Барка, Юрій Шевельов, Богдан Бойчук, Віра Вовк та інші визначні особистості.

Член Правління Національної Спілки письменників України Віктор Палинських про поезію В. Карачинцева: “Тут маємо творчість поета із заможними культурними спромогами та вагомим складом шляхетно-містичного мислення. Енерготворчого. Автора з глибокими спонтанними відчуттями незбагненного... *Досконале звучання тиші* Володимира Карачинцева поезомагнетизує та притягує. Вабить незвичністю і неповторністю художнього вираження, унікальною естетикою затаєної мудрості, світлом одкровень. Одвертість сокровенного. Глибина непроминальності”.

Подаємо рецензію на книгу В.Карачинцева **“Видименевидиме”.**

Власн. інф.

Богдан СМОЛЯК

Преображенська книга поета

...Це пошуки смислів і сенсів у їх закодовано-розкодованих, впізнавано непізнаних (мовно й позамовно) тайних реальностях (Б. Чепурко).
Тут глибший рівень реальності; назагал потребуємо цього; і подеколи сягаємо... (В. Палинський).

Володимир Карачинцев — майстер вільного вірша, відомий гурманам поетичної істинності в українській поезії ще з 80-х років минулого століття. Щоправда, таких поціновувачів нині небагато; як і поетів звідтоді. Тим-то його перша поетична збірка — “Хромосоми” (Львів: Центр Європи, 2007. — 256 с.) — видалася мені ***воскресенською***, адже, додавши до явленого з ранніх добірок підсильне тільки книжці, повно й потужно репрезентувала оригінальні авторські світогляд (невгамовна інтимізація в параметрах християнства) і поетику (наскрізна метафорично-симфорична й національно-архетипічна образність; добірне коло тем, у яких ці якості виявляються найкраще). І що не сторінка — десь отаке:

ти ніжна
дотикаємося аурами
хризантемами хромосом
(“світліє”)

різдвяність настає
і ми починаємо рух до світла
йдемо йдемо і
зупиняємося біля стін раю
передчуваю нестриножене мовчання трав
(“молитвоспів місяця на засніженій землі”)

Здавалося б, “Хромосоми” — єдинопоетова (одним словом) та єдиноноша (так само) книга, а він — єдино її поет... Другої не треба. Але вона явилася, — “Видименевидиме” (сміливе зрощення антонімів одного кореня в назві). І чи не першим імпульсом до її створення стала позірна непомітність, прозорість “Хромосомів” у літпроцесі: за винятком (Віктор Палинський і Богдан Чепурко), було мало відгуків. Мовчання — як воістину глибинно-хромосомне бачення... Та чи не цього автор і домагався? Звісно, що й цього... Відтак він мусив, просто кажучи, ще дещо домовити про видиме й невидиме. А що мова ця, з’ясувалося, вічна, позаяк те й те існують і дуально, і в найтіснішому поєднанні, злютуванні, — то вдався до нового високотворчого проєкту. І вийшла книга надзвичайно... поетичної поезії. Попри її відверті філософсько-аргументаційні мотиви. (З огляду на це автор ніби нагадує нам, читачам, спокушеним літературою і не дуже: любомудріє постало з образного думання й мовлення, і лише подальші обскуранти від філософії, включно з видатними, звели її до рівня, нижчого за нині буденне “сонце світить — життя дає”... Тому поезія, яка вміє з першого-ліпшого Нічого зробити Щось, ніколи не була і не стане конкуренткою філософії).

Неординарність книги одразу ж привабила відомих практиків поетичного й аналітичного слова, передовсім тих же Палинського, Чепурка. Вони написали для кола посвячених (“Літературна Україна”, “Літературна українська газета”), а я, мережачи це, намагаюся розширити його...

Поява “Видимогоневидимого” здатна докрайньо загострити проблему сприйняття й потрактування того поетичного слова, яке, оминувши звичну для авторського/читацького загалу позу традиційності, чесно й питомо сягає поза традицію. Карачинцев, мабуть, передбачив схожу ситуацію, бо, як мало хто до нього, оснастив, забезпечив свою другу книгу чи не всіма можливими засобами утримання на плаву в бурхливому морі літературної смаківщини. Йдеться про назву, передмову-самокоментар (приклад: “...Поезія, передусім, намагання дивитись на життя з погляду вічності. Власне, пропонований текст і є спробою представлення відчитаних, відчутих смислів. Амальгамою відчуття видимогоневидимого...”), вигадливо-чітке роздільне структурування текстів, сакральні мотта, латинізми з примітками, зрештою дизайн — обкладинкова білінь із ґранатóвими півкулями Всесвіту по краях).

Загалом книга нагадує добре споряджену каравелу відкривача нових земель...

Та це щойно зовнішньо-рамкова обстава великого задуму. Вбачаю в цій книзі своєрідний авторський маніфест Життя й Поезії як Божих та людських сутностей. В його осерді — палке переконання, що життя й поезія незнищенні, бо взаємозамінні у своїй нерозривній двоїні. Тут видиме й невидиме — то поетичне життя, то жива поезія. Друга завжди веде перед, адже більше є феноменом метафізично-духовним, спрямована вертикально щодо земної площинності й до вселенського центру. Саме поезія найбільшою мірою повертає щодня топтаному інформаційністю слову його світотворні функції. Віддає автологічному філософуванню синтетичну багатозначність, а людям — духовну синергійність, снагу прозріння. Мої твердження оперті на мисленну матрицю книги, що тут і там... береться позолотою, патиною поетичності. Доброму читачеві це наочно як білий день. Але найбільше вражають варіанти дивовижного поєднання очевидного з неочевидним — витворення метафоричного, симфоричного видимогоневидимого (тільки “перевізниця” ознак та значень метафора, з її найрозвинутішим різновидом — симфорою, перетворює віршування у творчий акт). Не можу не цитувати, коли кожне прочитання цього знов і знову наснажує (характеристики тропів у квадратних дужках вільні мірою вільності поетичної):

...надсвідомість незримими нитками
прив’язує нас
до вранішніх променів сонця
як вишні до гілок
що тихо збуваються *[розгорнена метафора на пейзажно-філософській канві]*

*

пливу до тебе у морі піску
навперейми сонцю чи логосу *[психологічно-символічна метафора]*

*

невидиме
а як по ньому босоніж пройтись *[метафора-аргумент]*

*

гріх надає словам товстошкірості
пристрасті ущільнюють ауру слів
світло тоді задихається *[розгорнена симфора-застереження]*

*

не уникай дотику жоржин *[метафора-відчуття]*

*

місимо м’ясимо часиво *[метафора-казіоналізм]*

*

особистості вітру роздаровують амфори камфори
напинають вітрила мрій *[симфорично-метафоричне поєднання ментального з нетрадиційним]*

*

намагаючись
жити
за скрижальною гравітаційною правдою
голгофи *[симфора святописемна]*

*

сумісність амальгамується світлом
тим що в кінці тунелю *[симфора взаємності]*

*

як довго триває ця натиснута клавіша тиші *[метафора самозаглиблення]*

*

хай збудеться зелена воля трави
нехай буде синя воля води *[симфора незнищенності]*

*

м’ятними пальцями пам’яті
перебираєш зім’яті струни повітря *[симфора душевної радості]*

*

тіла наші світяться водою
з рук предтечі *[симфора буття]*

*

нас прихилених до одвірка зорі *[метафора українськості]*

Метафорико-симфорика книжки всеохопна, така численна, що, зачудовано мандруючи від сторінки до сторінки, в якусь мить перестаєш зауважувати її коштовні розсипи, а натомість замислюєшся про межі-безмежжя поетичного й поезії; про надспромогу поета. Що такого ще може бути іншого, кращого? Припускаю: й самого автора це бентежило, як і потреба оприявлення видимих та невидимих сутностей, імпульсувало до видання цієї збірки. Власне краще, найкраще — то вже згадана мною взаємозамінність життя і поезії. І як людина “самопевна” (з його книги), а ще більше життє- й поезопевна, Карачинцев розгортає небувале, принаймні в наші часи, ясування й доведення величі поезії правдивими розмислово-поетичними засобами. Логіка тут залізна, бо тільки звільнившись, заартикулювавши від досі необхідного баласту блискучих визначень та дефініцій, є шанс стрімко просунутися вперед. Через межі здобутого вже “Хромосомами”.

Курс за обрій, каравело!..

Творчо-обережно реферуючи теоретичні щодо поезії викладки автора, які насправді є поезією (приклад: *“поет сягає домови / не домовинного простору мислеформ / а радше причаєного світу немислимого”*), висновую: поезія всюди, скрізь і в усьому, *“довкільна до неймовірного”* — любов, радість, *“тамоване щастя”, “пошук входу і виходу з пекла до раю”*; оскільки *“неназване мало б не існувати”*, остільки поезія ословеснюється; з одного боку — *“магічна сила літер і чисел”*, а з другого — спрага *“тихої мови пустелі для порозуміння з Богом”*, коли букви, ставши словом, одразу ж стають і “тілом”, тож *“поезія транскрибує метаморфози”*.

Власне їх, метаморфози, можна йменувати *“домóвою”*, як і помовою, позицією по цей і “*по той бік мови*”.

Олег Лишеґа, пригадую, зіставляючи метафоричність із метаморфозністю, надавав перевагу другій, вважав її первиннішою, питомішою для земно-людської природи; у нього вона — як спільне ядро всього живого, від рослини до людини з її душею й мовою/поезією, яке забезпечує акумулювання й вільне перетікання енергій; метафора ж у його поезофілософії — продукт певного цивілізаційного пристосування і спрощення. Натомість Карачинцев дає слову змогу бути і “гусінню”, і “лялечкою”, і “метеликом” (класичний приклад натурального перетворення); у нього *“ш шипить як сонце що входить у море”*, а *“сухожилля слів змащені молоком птахів / які щойно повернулися з ирію”* — поезія направду “чиста”, “глибинна”, “істинна”; водночас, додаю, метаморфозна. І це попри прихильність до ідей відмови од “мислення словом” та *“пізнання без знання”*.

Певно, Боже сприяння людини полягає насамперед у тому, що Він обдарував її словом, здатним викликати прозріння-осяяння. Надто ж — як людину майбутнього, “проекцію у майбутнє” (за К’єркегором і Карачинцевим); ту, що *“накопичує внутрішнє світло преображення ради”*. Отож-бо, преображати сутності своєю й довкільні! У царині поетичної творчості таке преображення мовби поєднує метаморфозу з метафорою/симфорою, стає джерелом правдивого натхнення. Карачинцев напрочуд повно зачерпнув із цього “видимогоневидимого” джерела. Якщо *“світ являє собою сумму поетіки Бога”*, то власне поетика в концептуальній практиці автора найбільш адекватна сама собі. Його поезія зостається собою у просторі перетворення й недовідомості поетичних істин. І його другу поетичну книгу назвý ***преображенською***.

Спомин про козацьку мати

до 100-річчя від дня народження О. М. Апанович

о. Юрій МИЦИК,
Київ

Продовження.
Початок у ч. за 2019 рік

Праця у відділі рукописів ЦНБ мала наслідком створення О. М. Апанович і солідної монографії “Рукописная светская книга XVII в. на Украине. Исторические сборники”, яка через всілякі перепони вийшла у світ із запізненням (К., 1983). О. М. Апанович відкрила чимало нових пам’яток літописання або їхніх списків та редакцій, імен українських культурних діячів (авторів, редакторів, копіїстів), серед яких видатне місце належить представникам козацької інтелігенції. Був серйозно підважений ще один брехливий міф (про дикість і некультурність козаків), була наочно обґрунтована любов козаків до книги, продовження ними навіть у тяжких умовах ліквідації вже решток Української держави культурних та освітніх традицій попереднього етапу української історії. О. М. Апанович зробила дуже важливі висновки щодо репертуару і поширення української рукописної книги, розробила ряд її теоретичних проблем. Лише тепер стало можливим здійснити академічне видання літопису Г. Грабянки “Краткое описание Малороссии” та ін. (лише нових списків Грабянки О. М. Апанович виявила понад 30!), але, на жаль, і досі мало бажаючих піти далі цим важким, тернистим і малопрестижним в очах і тодішнього, і сучасного істеблішменту НАН України шляхом.

У стінах відділу рукописів ЦНБ О. М. Апанович знайшла ще одну золоту джерельну жилу, коли зайнялася вивченням особистого архіву Володимира Вернадського — геніального вченого-природознавця. Уже те, що Вернадський походив із давнього українського козацького роду, особливо зацікавило, і не випадково тема “Вернадський і Україна” стала провідною в її творчості у 80-х роках. Вона створила ґрунтовну біографію вченого, простежила його роль у створенні ВУАН (Вернадський був її першим президентом), знайшла і видрукувала його незнані праці, насамперед щоденник. Наслідком творчих пошуків стала монографія О. М. Апанович (у співавторстві) “Вернадський: життя і діяльність на Україні”, яка витримала два видання (1984 і 1988). Прикметно, що дослідниця займалася творчою спадщиною Вернадського не відсторонено, вона відчула духовну спорідненість із цим великим українцем, вчення якого про живу речовину, біосферу і ноосферу істотно вплинуло і на її погляди. Олена Михайлівна і тут виявила себе як людина високої культури, гнучкого розуму, здатна вийти за рамки однієї науки, якими б широкими ті не були. Народилася нова парадигма її досліджень, яка спричинила новий рівень наукового узагальнення соціальних і природних процесів у розробці проблем історичної науки. Так, у тезах доповіді дослідниці “Концепція ноосфери та історична наука” розглядаються філософські питання щодо взаємозв’язку природних та соціальних процесів. Узагалі постаті Вернадського та його вченню присвячено понад 20 наукових праць О. М. Апанович. Коли це стало можливим, вона здійснила поїздку до Парижа (квітень 1991 р.), де в Національному архіві Франції та Національній бібліотеці Франції, Інституті Кюрі знайшла неопубліковані праці й листування Вернадського з французьким академіком Леруа. Чи варто говорити, що добре знання французької мови, набуте О. М. Апанович ще в аспірантські роки, дуже їй придалося. До речі, в останні роки життя Олена Михайлівна захопилася мовою есперанто (близькою до французької) і вже читала й розмовляла нею.

О. М. Апанович звернула увагу на інших видатних українських учених, насамперед на Сергія Подолинського, який працював над розв’язанням тих самих проблем, що і В. Вернадський. У наш час, коли надзвичайну загрозу природі несе техногенний вплив, який бумерангом б’є по людству, дуже актуальними стають попередження Вернадського і Подолинського. Сучасне людство панічно шукає виходу з глухого кута, шукає “модус вівенді” гармонійних взаємин з природою. Власне, ця проблема, хоча не так гостро, стояла перед світом ще у XVIII—на поч. XIX ст., і свої рецепти її розв’язання пропонували і Жан-Жак Руссо, і Генрі Торо. Але в цих рецептах було багато нереального, міфічного, пошуки в минулому якогось “золотого віку” мало давали сучасникам. Але ж у ту саму добу, коли жив Ж.-Ж.Руссо, ще існувало запорозьке козацтво, весь спосіб життя якого доводив можливість реального, а не уявного гармонійного співжиття з природою. На це звернула увагу О. М. Апанович, яка у своїх працях сформулювала власну історико-філософську концепцію щодо козацтва, ґрунтуючись на ідеях В. Вернадського та С. Подолинського (особливо на вченні останнього про агрокультуру). Згідно з поглядами Апанович, феномен українського козацтва треба визначити не в традиційних критеріях оцінки. Завдяки військовій майстерності та успішній воєнній діяльності було збережено як етнічну спільноту український народ (це вже само собою має світове значення, бо врятування кожного народу на нашій планеті є збереженням етнофонду людства). Історична конструктивна діяльність українського козацтва виявилась у своєрідній державній організації суспільства: запорозька демократична християнська республіка (з середини XVI ст.), Українська козацька держава (Гетьманщина) з республіканським ладом (1648—кінець XVIII ст.); у організації й розвитку інтенсивної агрокультури, у створенні прогресивної форми сільського господарства, орієнтованого на ринковий тип відносин, де застосовується вільна праця на власній землі. Запорозькі козаки поглибили притаманну українському селянству ментальність — гармонійність взаємозв’язків і взаємин із природою та стихійний екологічний досвід. Учена дійшла висновку, що український народ здійснив значний поступ у ноосферну перспективу, але в роки колоніального володарювання Російської імперії та СРСР ці набутки було знищено, а Україну відкинуто на кілька століть назад.

Характерно, що О. М. Апанович висунула нову концепцію історії українського козацтва якраз у період Національного Відродження, яке почалось у другій половині 80-х років і мало своїм наслідком відновлення незалежної Української держави у 1991 р. До цієї вікопомної події історик підійшла у розквіті творчих сил, довівши, що репресії та переслідування, які тривали щодо неї аж до кінця 80-х років, не зламали, а тільки загартували її дух. І в тому, що український народ відродив свою омріяну незалежну державу, є заслуга і “козацької матері”. Мало хто з істориків колишнього СРСР може похвалитися тим, що його наукові праці діставали такий широкий громадський резонанс, так відчутно впливали на свідомість народу, як твори О. М. Апанович. Характерний приклад — комплексна експедиція “Запорозька Січ: зруйноване й уціліле” (1989), керівником якої виступила вчена. Крім суто наукових результатів, експедиція мала значний громадський резонанс, привернула увагу наших співвітчизників до того феноменального явища в історії, яким було козацтво: до збереження його пам’яток, дослідження його минулого. Експедиція поруч із публікаціями О. М. Апанович, які часто-густо з’являються на сторінках газет і журналів, відіграла поважну роль у підготовці та проведенні 500-річного ювілею запорозького козацтва (1989-1992), що, своєю чергою, мало надзвичайно велике значення у мобілізації українського народу і його подальшій боротьбі за власну незалежну державу.

Починаючи з часу відродження незалежної Української держави у житті й творчості О. М. Апанович настав новий період. Вчена, незважаючи на свій солідний вік, отримала ніби “друге дихання”, нарешті вона змогла вільно викладати свої думки й позиції, доносити їх до свідомості широкої читацької маси. У 1991—1994 рр. одна за одною вийшли три книги О. М. Апанович: “Розповіді про запорозьких козаків” (К., 1991), “Гетьмани України і кошові отамани Запорозької Січі” (К., 1993), “Українсько-російський договір 1654 р. Міфи та реальність” (К., 1994). Тут на широкому матеріалі розвивалася концепція О. М. Апанович, про яку вище говорилося, розкривалися величезні заслуги козацтва у національно-визвольній боротьбі українського народу XV—XVIII ст., роль видатних вождів Української козацької держави, в тому числі й таких, що замовчувалися або оббріхувалися в імперській історичній науці (І. Виговський, І. Мазепа, К. Гордієнко, П. Орлик). Дуже актуальною була її книга, присвячена договору 1654 року, в якій вчена уважно проаналізувала історичні обставини, в яких укладався договір, умови порозуміння між Українською та Російською державами, їхню реалізацію та ін., об’єктивно, без ідеологізації, притаманній попереднім писанням радянських істориків, визначила характер порозуміння між Україною та Росією, його місце та значення в історії обох країн.

Наукова діяльність О. М. Апанович, яка у 1991 році стала і членом Спілки письменників України, дістала нарешті й офіційне визнання. У 1994 р. вона стала лауреатом Шевченківської премії — найпочеснішої нагороди діячів науки і культури України, а 1995 року її було визнано і лауреатом премії Антоновичів (США). Майже одночасно О. М. Апанович поновили на роботі в Інституті Історії НАН України, і це було моральною сатисфакцією для вченої, свідченням неодмінної перемоги Правди над злом. До її 75-ліття (1994) вийшли й дві перші книги-збірники, видані на знак пошани до “козацької матері”. Протягом 90-х років не зменшився потік науково-популярних публікацій О. М. Апанович, її статті прикрасили такі солідні журнали як: “Україна”, “Українська культура”, “Людина і світ”, “Музика”, “Жовтень” (нині — “Дзвін”), “Всесвіт”, “Неопалима купина”, “Книжник” та ін., газети, серед яких — насамперед “Українське слово”, “Літературна Україна”, “Українська газета”, “Сільський час”, “Молодь України”, “Голос України” та ін. Вона виступила науковим консультантом і співавтором у підготовці сценаріїв серії науково-популярних фільмів з історії козацтва: “Не пропала їхня слава”, “Гомоніла Україна”, “Козак Мамай”, “Слава і біда України”, “Анатема”, “Рід Розумовських”, “Останній гетьман”, “Райські острови Сагайдачного”, “Козацькі могили”, тощо, а також двох повнометражних фільмів “Ще є час” та “Чорна долина”. Нею написано також сценарій театралізованої вистави “Гетьмани — будівничі української культури: Петро Конашевич-Сагайдачний та Іван Мазепа” (К., 1993). Її мудрі поради, добре слово завжди цінували такі видатні особистості в науковому та культурному житті України як Олесь Гончар, Іван Сенченко, Олена Компан, Ліна Костенко, В’ячеслав Брюховецький, Іван Білик, Ярослав Дзира, Наталя Забіла, Іван Драч, Ярослав Ісаєвич, Микола Ковальський, Іван Бутич, Григорій Кочур, Валерій Шевчук та багато інших. Особливо важливими були її поради науковцям-початківцям і чимало цих останніх (у тому числі й автор цих рядків) зберігає як реліквію листи ювілярки, насичені унікальною інформацією. “Лебединою піснею” Олени Михайлівни за її власним висловом стала фундаментальна “Козацька енциклопедія для юнацтва”. Смерть не дала можливості закінчити цю прекрасну працю, але в наш час вона вийшла посмертно у видавництві “Веселка” (К., 2009). Наші розмови часто переривав телефон. Їй дзвонили історики, журналісти, письменники, кінематографісти, видавці... Просили консультацій, інтерв’ю, рецензій, нерідко приходили в її скромну однокімнатну квартиру на вул. Ежена Потьє...

Дуже уважно вона стежила за подіями політичного життя в Україні, симпатизувала Руху, не зносила “чорнобильських солов’їв” та діячів типу Симоненка й Вітренко, а будь-яку розмову переривала, щоб послухати новини по телевізору. Стежила й за подіями спортивного життя, бо після 70 років життя зацікавилась футболом і палко вболівала за київське “Динамо”. Якось вона була в санаторії і запитала в ліфті якогось чоловіка: “Як вчора кияни зіграли?” Той трохи не впав від такого запитання від солідного віку бабусі! Вона ніколи не курила, я не помічав, щоб вона вживала, навіть символічно, вино. Переживала, що високий тиск (160 і більше...) не дає їй можливості активно займатися наукою. Все ж вона сподівалась довго прожити уже хоча б тому, що її старша сестра, років на 10 старіша, була ще жива і досить бадьора. В останній раз я бачив Олену Михайлівну наприкінці 1999 р. Вона тоді поскаржилася, що в неї жовтуха, але підкреслила, що жовтуха механічна, а не інфекційна (каміння забиває жовчний міхур). Була дуже знервована, бо на неї чекала операція. “Помоліться за мене”. Я пообіцяв виконати це прохання. Операція пройшла вдало, Зоя Хижняк, яка дружила з нею і була у неї в лікарні, сказала мені, що Олена Михайлівна пише мені якесь довге послання. Я зітхнув з полегшенням. Але зарано. Зношене серце Олени Михайлівни через кілька днів не витримало. Так і не знаю, про що хотіла написати мені...

О. М. Апанович померла 21 лютого 2000 р. Але смерть не спинила життя її численних наукових і науково-популярних праць. Ми певні, що її науковий, культурний і громадський доробок вдячно приймуть нові покоління українців.

“Він не міг називатися типовим українським радянським істориком. Бо був поміж них “білою вороною”.

Закінчення. Початок на стор. 1

Михайло СЛАБОШПИЦЬКИЙ

Стрілець із роду стрільців

Ярослав Дашкевич

Коли я вперше його побачив, то подумалося: йому б у кіно грати Захара Беркута або когось із Довбушевих опришків.

Мало буває таких скульптурно виразних облич. Просто модель-шедевр. Чітко й виразно проступає кожна риса худорлявого обличчя зі сміливим поглядом великих очей. Та ще богемна сива грива, що наводить на думку: перед тобою художник, музикант або поет.

Отакий був історик Ярослав Дашкевич.

Один із тих небагатьох людей, до кого з безмежною адорацією ставився категоричний в оцінках Петро Яцик. Окрім Дашкевича він виділяв для себе Омеляна Пріцака, Володимира Кубійовича й Дмитра Гнатюка. До цих людей у нього була слабість. Він безмежно ними захоплювався, не шкодував суперлативів на їхню адресу й кидався на захист їхнього імені, якщо хтось дозволяв собі відгукнутися про них без належної пошани чи з іронією.

Я знав: Дашкевич — чи не єдиний, хто, звернувшися до Яцика з проханням про фінанси на видання котроїсь книжки, не зазнає відмови. Будь-яка Дашкевичева ідея завжди зустрічала Яцикову підтримку. Часто гроші для видань, котрими опікувався Дашкевич, Яцик передавав через мене. Тому я і знаю про плідну співпрацю мецената і вченого.

Я чув про його життєву епопею ще задовго до нашого знайомства.

Знав, що він переслідуваний та ув’язнюваний.

1995 року я видав книжку інтерв’ю під назвою “Гороскоп на вчора й на завтра”, котрі взяла у відомих людей поетеса Людмила Таран. Й одне з найцікавіших там інтерв’ю — саме з Ярославом Дашкевичем.

І ось ще до зустрічі з Ярославом Романовичем, на адресу якого я вже почув од Яцика стільки суперлативів, читаю його коментарі про його життя.

Натоді він — історик, культуролог, бібліограф, мовознавець, доктор історичних наук, керівник Львівського відділення Інституту української археографії НАНУ. Одне слово, респектабельний учений, чиє ім’я — науковий бренд. І, звичайно ж (не побоюся тут цього патетичного вислову), моральний авторитет не тільки Львова, а й усієї України. Таран зізнається: “Ви для мене — жива легенда” — і я її розумію. Мати Ярослава Романовича Олена Степанів слухала у Львівському університеті лекції Михайла Грушевського. “Грушевський — учень Антоновича, сподвижника Тадея Рильського. І ваша ж мати, Олена Степанівна, та батько Роман Дашкевич, навчалися разом із Євгеном Коновальцем, стояли при витоках Січового Стрілецтва...”

Дашкевич починає з такої подробиці. Батько й мати народилися в грудні 1892-го. А він, син, — також грудневий. “Я не вірю в жодні астрологічні вгадування, але якщо виходити з астрології, то, здається, всі ми народилися під знаком Стрільця. Іншими словами, всі — войовничі. Мабуть, це справді так. Тому, що мої батько й мати мали стосунок до війська. Я, правда, не мав, але кажуть, що я теж войовничий...”

Олена Степанів пішла в легіон Січових Стрільців з початком Першої світової війни. Це було сенсацією: жінка — військовик! Вона брала участь у боях на горі Маківці. Була нагороджена Медаллю хоробрості. Дашкевич розповідає, що буцімто сам цісар Франц-Йосиф, глянувши на Степанів у військовому строї, сказав: війну він неодмінно виграє, бо в нього є такі офіцери... Але сталося інакше. Війну він програв, імперія його розвалилась.

Олена Степанів потрапила в російський полон. Майже два роки пробула в таборі для військовополонених під Ташкентом.

Ярослав Романович відтворив усю фактографію материних днів. “Після Ташкента був обмін на російських військовополонених... і дорога додому в Галичину, до Січових Стрільців. Напередодні 1 листопада 1918 року мати брала участь у підготовці воєнного перевороту, наслідком якого стало утворення Західноукраїнської Народної Республіки, і пізніше пройшла шлях в Українській Галицькій армії до Збруча, і після Збруча. А далі — еміграційний шлях через Румунію, Угорщину, Австрію. В Австрії — навчання у Віденському університеті, докторат у ньому й одруження з моїм батьком...”

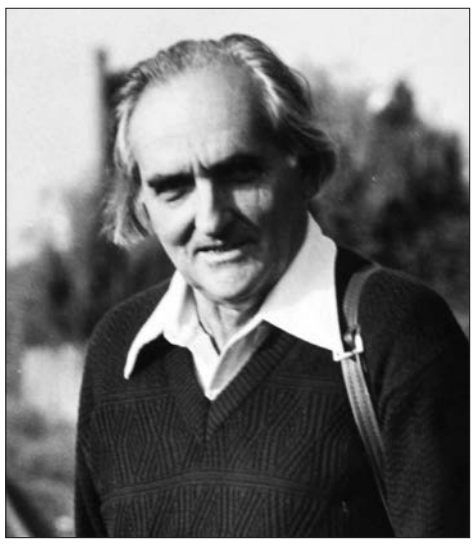

Роман Дашкевич також побував у російському полоні, але зумів утекти. Опинившися в Києві, брав участь в організації Січових Стрільців і пройшов з боями аж в еміграцію в Румунії, де боярином на його весіллі був Євген Коновалець. Батько опікувався у Львові патріотичним вихованням юнацтва. А коли 1943 року радянські війська підходили до Львова, він вирушив в еміграцію. Жив в австрійському Тиролі, де й зустрів свою смерть.

Мати ж лишилася у Львові. Була навіть старшим науковим працівником Академії наук УРСР. Але 1949-го була заарештована й ув’язнена. Концтабір у Мордовії, тяжка фізична праця, котра й забрала її життя. А син карався в концтаборі Карлазі в Казахстані. Отакі його “університети”.

Якось Ярославу Дашкевичу запропонували (так, як це прийнято в західному світі, де це роблять відомі вчені) написати докладну автобіографію. Він почав складати хронологію свого життя. Скільки разів його звільняли з різних робіт. Скільки разів і куди він намагався влаштуватися на роботу, щоб мати бодай на шматок хліба. Скільки років узагалі був без будь-якої роботи. І сам дивувався: як можна було вижити, наприклад, од 1978 до 1990 року — в період абсолютного безробіття. А він же в цей час писав наукові праці. Створив кілька дисертацій, які йому не дали захистити. Його високо цінували вчені в США, Канаді, Австрії, Англії, Німеччині. Його кликали у Вірменію, де пообіцяли відразу ж обрати член-кореспондентом тамтешньої Академії наук. Але дзвінок із ЦК КПУ остудив наміри вірменських учених. (Очевидно, то був дзвінок сумнозвісного Маланчука). Ні, Дашкевич не був дисидентом, не займався політичною діяльністю — його цілковито поглинула наука. Але він був сином Олени Степанів і Романа Дашкевича. І в цьому факті — все пояснення його перманентних переслідувань та ув’язнення.

А ще він не міг називатися типовим українським радянським істориком. Бо був поміж них “білою вороною”. Був різнобічно освіченим і знав іноземні мови. Розповідає, звідки ті знання в нього взялися: “Я мав щастя закінчити гімназію, в якій справді багато уваги надавали вивченню мов, особливо латинській та грецькій. Знання сучасних мов я також виніс саме із гімназії: добре володіння німецькою, не дуже добре — англійською”. В університеті взявся за французьку. Там же ретельно вивчав китайську. Згодом заходився студіювати турецьку. А під час ув’язнення в Казахстані відразу ж узявся за підручник із казахської, що поклало початок знайомства з тюркськими мовами. Сходознавчі наукові зацікавлення привели його до вірменської мови. Намагається уявити, скільки мов, котрі лишилися невивченими, вкрали в нього сім табірних років, коли він мав молоду, жадібну на знання пам’ять і коли мови так легко йому давалися.

Коментуючи стан історичної науки початку 90-х років, казав: “Нині склалося так, що істориками вважають себе практично всі: і колишні прогорілі райкомівці, і політичні діячі, або ті, котрі вважають себе такими, — вони, очевидно, знають історичну правду в останній інстанції /.../ Але з талантом історика справа складніша. Коли ви запитаєте когось із великої плеяди новоявлених істориків хоча б про те, які мови вони знають, то уявляєте, що за відповідь одержите. Основна маса цих людей, окрім української і російської, а часто тільки російської, жодної іншої мови не знає і знати не хоче...”

А ми ще вимагали від наших істориків бодай якогось інтелекту, широкої ерудиції і знання широкого контексту світових подій!

Пам’ятаю, як знущався з українських радянських істориків Павло Загребельний, іронізуючи з їхнього безмов’я — жодного документа давніх літ не можуть прочитати, бо ж у них немає ні грецької, ні латини, ані германських, романських чи тюркських мов. Та й із давньоукраїнською здебільшого безнадійно. А Україна ж упродовж свого існування мала відносини не тільки з ближніми сусідами, а й з усім європейським світом. Чи не в кожній країні є маса джерел про Україну, написаних різними мовами. І вони виявляються невідомими нашим недо-історикам. Дехто з них гордо пойменовував себе медієвістом, котрий спеціалізується на пізньому Середньовіччі України і не володіє латиною, хоча переважна більшість тодішньої документації і в самій Україні велася саме латиною. На цьому пристрасно наголошував Дашкевич, вірячи, що з’явиться нова генерація справді едукованих вчених, поліглотів, котрі матимуть усі моральні права носити ім’я істориків. Тобто індивіди його інтелектуального калібру і справді ренесансного закрою.

Дехто з інтелектуально лінивих колег дорікав йому за наукову всеїдність і за надто широкий профіль зацікавлень. У згадуваному інтерв’ю він пояснював: “Так, мене цікавить багато що — не думаю, ніби це помилка і хиба. Адже, власне, коли займатися дослідженнями у суміжних науках, то і виникає можливість переносити досвід з однієї галузі в іншу. Я писав праці також на мовознавчі теми — з тюркології, вірменознавства — і це допомогло мені легше й краще зрозуміти деякі давні документи. Склалося так, що кілька років треба було присвятити етнографічним дослідженням. Я думаю, що це було позитивним моментом для мене. Бо саме заняття етнографією дало змогу перейти до етнічної історії української нації, а також інших, котрі колись, у минулім, заселяли Україну. Потім відбувся перехід від етнічної історії до етнопсихології — і цей перехід став можливим завдяки попередньому моєму досвідові...”

При наших зустрічах, які ставали дедалі частішими (буваючи в Києві Ярослав Романович неодмінно заходив до канцелярії Ліги меценатів, а я під час регулярних наїздів до Львова не втрачав можливості покавувати в товаристві Дашкевича і його дружини Людмили). Тоді на книжковому ринку з’явилася маса книжок на теми історії, квазі-історії й історичної фантастики, котру видавали за історію. Фоменко, Носовський, Калюжний, Бушков, Канигін, Шилов, котрі претендували на роль революціонерів історичної науки, пропонуючи свої екстравагантні теорії то нової хронології людства, то нові генеалогії народів і племен. Ярослав Романович знав ті тексти і з незмінною іронією коментував їх, називаючи історичною фантастикою. Він стояв на тому переконанні, що чим менше людині в науці відомо, тим сміливіше вона заперечує вже відкрите й сто разів підтверджене науковими ревізіями й з безвідповідальною легкістю виплоджує свої сенсаційні теорії та гіпотези.

Але вони теж по-своєму корисні, бо стають ще одним приводом переглянути вже усталене і ще раз допевнитися в його достовірності. Бум на історію спричинив не тільки прихід у неї молодих освічених людей, охоплених невситимою жадобою пізнання, а й легіону авантюристів, спокушених позірною легкістю здобути тут лаври новоявлених наукових месій.

В Україні стали популярними патріотичні опуси, в яких генеалогію нашого народу подовжують у часі навіть на кілька тисячоліть, безмежно його ідеалізують, прикрашають усе його минуле. І ніяк не можуть погодитися, що такий підхід безмежно анахронізує нашу науку, відкидає її на цілі століття назад, коли така “наука” базувалася головно на міфах і легендах. Найпатріотичніших інтенцій замало для того, щоб писати праці з історії України і щоб ті праці були справді наукою.

У той час майже культовими стали книжки сина Ахматової та розстріляного чекістами Ніколая Гумільова Льва про етногенез та пасіонарність і пасіонаріїв. Ця тема виникала й у наших розмовах із Ярославом Романовичем. Я занотував тоді в щоденник його слова: “Якщо йти за Гумільовим і намагатися віднести початки українського народу десь до 5-6-7 тисяч років тому, то тоді б нашому народові залишилося б дуже мало життя... Я гадаю навпаки: перед нашим народом ще багато й багато перспектив. Тому набагато краще дивитися вперед, а не відсувати ту історію назад. А загалом усякої неісторичної алхімії і всяких фантазій у Гумільова багато. Він начебто не наукові дослідження пише, а поеми...” Це ж беззаперечно: людина влаштована так, що їй набагато охочіше віриться в усякі небилиці й містичні вигадки. Це як своєрідні ласощі для незрілого розуму. Звичайно ж, вони, як щось нове і ще не пробуване, приємніші за суху емпірику й нудну одноманітність уже добре відомих теорій. Але оригінальне й екстравагантне — не завжди науково коректне. Скажімо, агіографія незрідка цікавіша за біографію, але ж вона — таки не біографія.

Пам’ятаю, як різко писав тоді про стан нашої історичної науки Сергій Білокінь, звинувачуючи (справедливо!) її в прокомуністичній і проімперській реліктовості. Це ж тоді і ще навіть пізніше наші ніби історики носилися з ідеєю: напишуть разом з російськими колегами спільно підручники історії. Підручники чиєї історії? Спільної історії — так одповідали вони на наші запитання, кваліфікуючи їх як абсолютно провокаційні. Легіон табачників, мов дресировані папуги, повторював: у нас із Росією — спільна історія, тому ми так її і висвітлюватимемо. І це в той час, коли власне української історії в повному розумінні цього значення в нас іще не було. Мені заперечать: а “Історія” М. Грушевського? Аркаса? Дорошенка? Видатний учений Володимир Антонович не взявся за написання історії України — маємо тільки своєрідний компендіум її од нього. Окремим періодам із минулого нашого народу присвячено праці Олександра Оглоблина, Івана Лисяка-Рудницького, Наталії Полонської-Василенко й Наталії Яковенко, Тараса Чухліба, Петра Кралюка, Сергія Білоконя, Сергія Павленка. Але і всього цього не досить, щоб твердити: тут у нас усе гаразд. Відповідаю на це словами доктора історії (української, звичайно) зі США Марти Богачевської-Хом’як, авторки цікавої монографії “Білим по-білому” (про еволюцію жіночих рухів в Україні), яка писала, що має бути не тільки просто історія народу, який живе на цій землі, а і його політична історія, мілітарна, інтелектуальна, історія України часів перебування її в статусі колонії Російської імперії, історія соціальних і громадських рухів, його представників в історіях інших народів, історія різних сфер його життя, його цивілізаційного прогресу і т. ін. І лише тоді можна стверджувати: у цього народу справді є історія (як корпус текстів, що охоплюють усі ці тематичні материки).

Десь тоді Дашкевич показав мені видану в “Либіді” нову “Історію України”. Це був жах. Там професор Мельник пише, що формування українського народу тривало аж до 18 століття включно. А до того виходить, що населення нашої землі — то була якась безвиразна, національно безбарвна людність, що її просто важко кваліфікувати, щоб “приписати” до котроїсь нації.

І в тій же книжці — я очам своїм не повірив — пишеться про похід шведського короля Карла XII в Україну в ролі загарбника, окупанта, а Мазепа там постає як Карлів поплентач, колаборант. А ми все дивувалися: чому це в незалежній (буцімто!) Україні полтавські гіди трепетно показували туристам: ось тут ступала нога Петра Першого, ось тут він здобув вікопомну вікторію, розгромивши Карла XII і зрадника Мазепу!

Сфальшована історія, де факти побачено не вкраїнськими очима і де є спекулятивна їхня інтерпретація, спричиняють фальшиві уявлення про минуле твого народу і хронічний історичний дальтонізм. Усе це заважає процесу тверезої самоідентифікації і не зашореному та неупередженому поглядові людини в майбутнє.

Я записав цікаві Дашкевичеві оцінки багатьох наших історичних діячів, до яких немає чіткого ставлення. От, наприклад, Богдан Хмельницький (“великий, славний, та не дуже...”) Все в провину йому ставиться так звана Переяславська рада, і тому він деякими ура-патріотами подається мало не як зрадник українського народу. Ось думка з цього приводу Ярослава Дашкевича: “Коли Богдан Хмельницький ішов на Переяславський договір, він не мав досвіду “обіймів старшого брата”. Але, незважаючи на це, ми тепер дуже часто дорікаємо йому за цю Переяславську угоду. Як же ми повинні дорікати тим політикам сучасності, котрі живуть у четвертому столітті поневолення України Росією? Якщо ми закидаємо Богданові, то як ми повинні ставитися до сучасних політиків? Невже вони ніколи в житті не читали історії України?..”

Якось при нашій зустрічі втрьох — Ярослав Дашкевич, Петро Яцик і я — Ярослав Романович висловив ідею: нехай Ліга українських меценатів оголосить конкурс на підручники з історії України для середніх навчальних закладів. Щоб саме в цих підручниках усе минуле нашого народу було побачене справді українськими очима. І всі визнані саме такими підручники Ліга видасть за свої кошти. Справді важлива і своєчасна ідея. Петро Яцик і Володимир Загорій, якому на той час Яцик уже передав президентство в Лізі, з ентузіазмом зустріли Дашкевичеву пропозицію.

Ми сформували авторитетне журі конкурсу. Його співголови — Ярослав Дашкевич і Павло Загребельний. Члени журі — Ярослав Ісаєвич, Юрій Мицик, Роман Іваничук, Роман Федорів, Михайло Слабошпицький, а також кілька вчителів історії. Симптоматично, що в Міносвіті тоді насторожено і з підозрою сприйняли нашу ідею. А один із заступників міністра, якого ми хотіли кооптувати до складу журі, навідріз одхрестився від цього: мовляв, журі сформовано тенденційно, бо до нього ввійшли тільки національно стурбовані (цим евфемізмом він замінив “націоналісти”), журі, за його прогнозами, матиме антиросійські настрої, а тому він буде там у меншості. Отака промовиста подробиця, котра вичерпно характеризує наших освітянських функціонерів. А ми після цього дивуємося: звідки в нашої молоді береться стільки відвертої “вати” й національного нігілізму.

Дашкевич перечитував усі подані на конкурс тексти. Писав докладні рецензії з побажаннями й порадами авторам. Він був винятково відповідальним і совісним чоловіком. Таких людей мало.

Ми зверталися до істориків з науковими ступенями, до вчителів історії, до її аматорів, до письменників: створімо справді українські підручники. Передбачили чималі як на той час премії авторам, чиї тексти візьмемо до видання. Ті автори мали одержати винагороду в розмірі 5 тисяч американських доларів. Окрім того, їх ще чекав гонорар, якщо підручник буде взято до видання.

Пам’ятаю, як я енергійно агітував колег: напиши оригінальний підручник з історії України. (Мовляв, я ж свого часу написав і видав у “Довірі” “З голосу нашої Кліо”, яке воно супроводжувало таким рекламним пасажем: “Підручник для тих, кому у школі нудно”. Його ввели в програму позакласного читання, він мав кілька перевидань. Хай це тобі буде як каталізатор!). Але ентузіазму у відповідь — нуль. “Та я ж історії не знаю!” На мою пораду обкластися книжками й очитатися належно: “Та це ж стільки часу й мороки!” Я докоряю: ти ж, мовляв, стогнеш на всю Україну, що не маєш за що жити, а тут такий добрий заробіток. Зроби над собою зусилля — матимеш добрі гроші і таку важливу справу зробиш — створиш національно повноцінний підручник. Не підохотив колегу на творчий подвиг, не спокусив солідним гонораром.

Розповів про такі розмови Ярославові Романовичу. Він сказав: радянська влада так розбестила й розклала своїх науковців та літераторів, платячи їм грубі гроші навіть чорт зна за що, і ці автори так домежно зледачіли, що їм просто невсилки зробити інтелектуальне зусилля, щоб вивчити історичний матеріал та написати підручник. А ще ж їх лякає, що неминуче доведеться текст переробляти, бо методисти вимагатимуть достосувати його до особливостей дитячого сприйняття і вікового розвитку читачів.

Коли сказав про цілковите ігнорування конкурсу літераторами Загребельному, він метав громи та блискавки на голови колег: це ж треба бути такими інтелектуально неповноцінними, ледачими й інертними. З одного боку, не мають за що жити, а з другого — не хочуть самі собі допомогти такою цікавою роботою, котра може так щедро винагородитися. Все-таки коронний жанр сучасних письменників — це “Плач Ярославни”!

Павло Архипович сказав, що якби був молодший років на десять-п’ятнадцять, то сам узявся б написати кілька підручників. Це ж такий творчий виклик письменницьким амбіціям. Така принадна можливість випробувати себе в новому — і дуже нелегкому — жанрі. Знехтувати нею, якщо тобі бодай не більше п’яти десятків — непростимо легковажно. Знову й знову повторював, як його розчарували (ще раз!) спілчанські колеги, цілковито безпорадні й не здатні творчо змобілізуватися.

Кількість рукописів, поданих на конкурс, нас розчарувала. Ми змогли відібрати й видати тільки два. Але спеціальна комісія при Міносвіті відмовилася надати їм спеціальні грифи, котрими підручник легітимізується для навчання за ним у школі. Після тривалих наших дискусій із чиновниками ми досягли компромісного розв’язку: один із них пішов у школу як посібник для вивчення історії України, а другий — як книга для позакласного читання з історії України. Згодом обізнані зі станом справ в освітянському відомстві мені пояснили: це — окрема планета зі своїми законами й правилами гри. Як мовиться, чужі там не ходять і не проходять. І хоч ти “пробі!” кричи, ніхто тебе не почує.

Завжди ритуально-повільний у жестах, коректний і незворушний Дашкевич, здавалося, ніколи нічим не видавав свої почуття. Я тільки раз чи два бачив його усміхненим. Справді, мов англійський джентльмен, який не повинен виставляти напоказ свої емоції.

Та одного разу я побачив його не таким, як завше. Тоді з’явилася друком його велика книга “Постаті” (спогади, портрети, сильвети, ескізи до біографій видатних людей). Очевидно, саме такі книги називають етапними, підсумковими. Він тримав цей том у ледь тремтячих (мабуть, од хвилювання) руках і начеб аж трохи недовірливо дивився на неї, і його смагляве обличчя прояснило якимось внутрішнім світлом, а очі променилися не до кінця затамованою радістю. Виявляється, в ньому жив іще один Дашкевич, якого я не знав. Він мовби вийшов за свій звичний образ. Але про це далі.

Читаючи книжку, не можеш не звернути увагу, як спокійно й розважливо підходить Ярослав Дашкевич до оцінки тих видатних постатей минулого, які — через категоричне протистояння — здається, цілковито виключають одне одного. От, скажімо, Липинський і Донцов. Це була нескінченна ідейна війна в середовищі нашої політичної еміграції — Д. Донцов проти В. Липинського.

Автор передмови до “Постатей” Ігор Гирич наводить таку цікаву подробицю. Історик Марко Антонович здивовано запитував Івана Лисяка-Рудницького про його ставлення до цих ідейних антиподів консерватора-егалітариста, державника В. Липинського і демократа-соціаліста, федераліста М. Драгоманова. Адже вони мовби категорично перекреслюють один одного. Й Іван Лисяк-Рудницький відповів трохи жартома (а, як відомо, в кожному жарті — самого жарту не дуже багато): коли він пише про Драгоманова, то “захоплюється і любить героя свого дослідження, і, навпаки, коли зосереджується на В. Липинському, то забуває про М. Драгоманова й закохується в новий об’єкт своєї студії”.

За словами І. Гирича, Дашкевич мимоволі також опиняється в схожій ситуації. Молодість Ярослава Романовича — то безбережне панування концепцій Донцова. Європа — та, здається, не тільки Європа, а й чимало країн поза нею — уподоблювали ідеологію тоталітаризму й автократії. Відлуння недалекої світової війни, різноманітні соціально-політичні травми від неї, перманентні економічні кризи, рецидиви деструктивних анархічних рухів, інфекція соціалістичного популізму — все це народжувало запит на сильну державну руку й крицевої волі людей, що стануть у проводі мас та змобілізують їх на оборону національної ідеї. Донцов ішов у фарватері популярних політичних та історіософських доктрин. Його культ сильної української людини, зневажання сентименталізму й плаксійства над нещасною долею народу, що йде від поразки до поразки, масово підхопила наша молодь у Галичині, на Буковині й на Волині, а також в еміграції. Він став одним із ідейних вождів українського націоналізму, своєрідним його прапором. Це допомогло змобілізувати і зцементувати ідейною дисципліною лави борців за Українську державу. Тому цей залізний тоталітаризм був важливим та своєчасним явищем нашої історії.

До речі, чомусь не дуже знані такі подробиці з біографії Донцова. Ще 1912 року в своїй брошурі “Модерне москвофільство” він категорично засудив цю поширену серед української інтелігенції тенденцію в настроях. А 1913-го у своїй резонансній доповіді на Другому студентському з’їзді у Львові наголосив: в основі програми політичного руху українців необхідно покласти ідею відокремлення України від Росії, що справді врятує нашу націю від загибелі.

А 1921 року у своїй книжці “Підстави нашої політики”, що побачила світ у Відні, основною причиною втрати Україною незалежності він назвав те, що на гребені визвольного руху опинилися представники соціал-демократичного табору, які спрямували боротьбу народу не за цілковиту незалежність од Росії, а прагнули засад федералізму з нею, що в реальній практиці означало залежність од імперського центру.

“Здоровий егалітаризм, широка демократична основа, революційна романтика й зрозумілі гасла реалістичної політики зробили донцовську ідеологію теоретичною підвалиною масового національного руху”, — пише, коментуючи Дашкевичеву концепцію Донцова, Ігор Гирич. А щодо Липинського, то він здобув популярність головно в середовищі української інтелігенції на вигнанні. Поборники гетьманської монархії слідом за Липинським категорично відстоювали необхідність спадкової легітимної державної влади. І вони також мали рацію — чи не вся національна історія аж до протистояння Центральної Ради, Директорії з Гетьманатом Скоропадського недвозначно потверджувала: і в майбутньому не виключено такі руйнівні міжусобиці на політичному Олімпі. Нації потрібен незаангажований верховний арбітр і непорушний моральний авторитет. Це спробував зробити Богдан Хмельницький (про його візію і такі політичні потягнення аргументовано пише В. Липинський у своїй книжці “Україна на переломі”), це спробували зробити прихильники гетьмана Павла Скоропадського, якого підступно завалили зворохоблені соціалістичні елементи на чолі з Симоном Петлюрою та Володимиром Винниченком, які замість розбудовувати вже проголошену державу (хай вона була й не така, яку вони уявляли), знищили її, засліплені маренням влади.

Звичайно, з дистанції часу стали помітними вади і в характері нетерпимого до опонентів Донцова, і в його подеколи спекулятивно-однобоких наративах, рецидиви маніпулювання фактами. (Як відомо, нічого абсолютно ідеального в цьому світі немає).

Але Донцов був категорично необхідний. Його роль в українському визвольному русі важко переоцінити. Він був як ліки для інфікованих російським політичним і культурним шовінізмом молодих українських людей, що дивилися на світ крізь нав’язану Москвою оптику. Загалом після Дашкевичевих міркувань над ідейною спадщиною Донцова й Липинського виразніше бачиш ці два політичні табори в нашій історії: “донцовщики” й “липинщини”, розумієш цінність для українців політичних заповітів Донцова й Липинського.

У цій книжці перед читачем у Дашкевичевій рецепції проходять і король Данило Романович, і Богдан Хмельницький, й Іван Мазепа, й Василь Капніст, і Микола Гулак, й Іван Франко, й Михайло Грушевський, й Ілько Борщак, й Василь Вишиваний, і Євген Маланюк, і Мирон Кордуба, й Андрей Шептицький та Йосип Сліпий, і Омелян Пріцак, і Шухевичі... (Кількадесят сильветок Ярослава Дашкевича — це важливі акцепти української історії, пояснені (але, здається, досі не вивчені) уроки національної історії. Вчитуєшся в ці тексти, відчуваєш не тільки огром невідомих раніше фактів, а й оригінальну їх інтерпретацію та потужне насвітлення вже відомого, від чого несподівано з’являються довгі тіні, про існування яких ми й не здогадувалися.

Ця книжка, на мою гадку — один із політичних та наукових заповітів самого Ярослава Дашкевича, що його — якщо казати за великим рахунком і відверто — ми просто проочили.

Знаємо, що він — був.

Знаємо, що він був якийсь особливий.

А який саме?

Чи багато хто виразно це пояснить?!

...Знову й знову пригадую, цю трохи разючу переміну в ньому. Це був начеб трохи інший Дашкевич.

Мовби рідний брат-молодший — жадібний до життя, багатший на позитивні відчуття і з гострішим почуттям радості в душі. Від нього йшло до фізичного виразне відчуття спокійної, але потужної внутрішньої сили й інтелектуальної енергії.

А потім, через кілька років, я побачив мовби старшого брата Ярослава Романовича. Раніше поставний, мовби військовик, він зсутулився, різко помарнів обличчям, а на його вихудлих плечах, наче наспіх кинутий на вішак, безладно обвисав піджак. Жодного сліду не було в Ярославі Романовичу від його колишньої елеганції. Я знав, що він поховав значно молодшу за нього дружину Людмилу, яку скосила невиліковна хвороба. Знав і про його поважний вік, але ніколи не задумувався над тим, бо Дашкевич нагадував мені будильник, заведений хто зна на скільки років уперед. Пам’ятаю, Яцик казав: “Подивіться на Дашкевича — його совітські концтабори загартували так, як вогонь залізо. Витримав усе — значить, сильний. А духом ще сильніший, бо ж знаєте, чий він син, і йому не могло від батьків не передатися те, чого немає в багатьох людей”.

Бачив я тоді Ярослава Романовича — і це було востаннє — на презентації другого (розширеного) видання “Постатей” під час Львівського Форуму видавців. Ґрунтовне слово про бенефіціанта в залюдненій залі виголошував красномовний Ігор Гирич. Він розповідав львів’янам про те, сучасниками якого видатного чоловіка їм випало бути. З виразу обличчя Дашкевича важко було зрозуміти: він слухає промовця чи думає про щось своє...

Майже дев’ять років перед тим, коли Яцик помер, ми говорили з Дашкевичем, що про таких людей треба буде нагадувати новим і новим поколінням, щоб у пам’яті їхній не тьмяніли і не вивітрювалися з неї такі видатні імена. І Ярослав Романович тоді сказав: “Бачите, й на небі немає справедливості — той, хто там сидить, дочасно забирає звідси таких, які дуже потрібні тут для поліпшення світу, а їм не доточується земних днів”.

Дашкевичеві слова згадалися мені тоді, коли його не стало. Він говорив їх мовби не тільки про мецената, а й про себе, прозираючи крізь роки вперед.

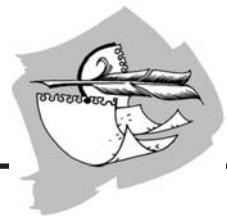

“А коли, немов роса, пропадуть регіонали,
Я скажу: “Яка краса! Ми такої ще не знали!”

Листування Кота

Лист

Кота Боніфація до Кота Мартина, лідера опозиційної фракції з нагоди присудження йому звання доктора honoris causa в галузі прикладного мишознавства

Брате мій, прийми привіт
У столиці муз і грацій.
Я — простий народний кіт,
А зовуся Боніфацій.

Мій господар, — добрий знак! —
Колеґує з твоїм паном.
Як на мене — графоман
Поруч із Твоїм — титаном.

То старий політикан:
Був у РУСі (сумнів маю!)
Називається Роман,
А по-батькові не знаю.

Емерит і сибарит,
Кожну другу владу гладить.
Від корит і до корит
Він себе і нас провадить.

Бідний він, хоч Хутірець
Єсть у славному Рокитні,
Де господар, жнець і грець,
Найчастіш буває в квітні.

А бува — під Рік Новий
(Як у світі десь не дівся!)
Хочеш нявкай, хочеш вий,
Тож моя любов — тобі вся!

Цезар, хоч і пес над пси,
Рідко мудро забалака.
Нам обом не до краси:
Він сирітка, я бідака!

А господар знай шкребе
На книжках і на папері,
А як згадую Тебе,
Викида мене за двері!

А тепер, мов палець, сам,
Щось із мов чужих тлумачить.
Каже, що не вірить псам;
В нас, котах, надію бачить!

Помаранчева доба
Виплекала з нас героїв:
Коли Ти нявчав: “Ганьба!”,
Я народ на бій настроїв!

Викривав я люто й зло
Збайдужілість та пасивність.
Радісно котам було:
“Осьде наша креативність!”

Та коли в моїм селі
Дух війнув регіональний,
Люди раптом стали злі
На актив, бо — кримінальний!

Впав на всіх суцільний шал,
Не один кусає пальчик:
В бабки — син регіонал,
В діда — внук-регіональчик.

Бабця злоститься: “Мета
Наче в нас була єдина.
Маю сина і кота,
Але ліпший кіт від сина...

Маю хату і город,
І овечку, і корівку.
Хай же знає весь народ:
Об’являю голодівку!

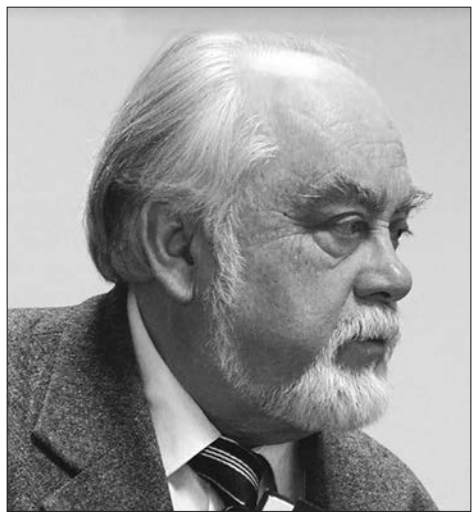

Хоч садіть мене в тюрму,
Хоч ловіть на кожнім слові,
Все записую йому,
Найдорожчому котові:

Вишню, яблуньку, горіх,
Стайню-хлів, стодолу, хату,
Склеп, колодязь, оборіг,
Гарну (з мишами) загату”.

Я, коли дізнавсь про те, —
А писали всі газети, —
“Добре”, думаю. Проте,
Чи й такі у нас поети?”

Здавна знаю: Твій — чесняк:
І гарує, і мудрує,
Подарованих коняк
Рідній Армії дарує.

А одного румака,
Що годився лиш на мило,
Обміняв на літака, —
Аж заплакав пан Солило!

(Вихователь, педагог,
Захисник та оборонець
Прав пригноблених нас двох
І поетових поклонниць!)

Тож, коли свій заповіт
Бабця зареєструвала,
Дивувався цілий світ,
А мишва своє співала:

“Ми — найменша із меншин,
Жертва зимі депортацій.
Що ж! Далеко ксьондз Мартин,
Близько — парох Боніфацій”.

Сповідалися в гріхах
Бідні мишки нощно й денно.
По снігах та по стогах
Я кружляв, як веретено.

І навів зразковий лад
В Бірках, Ясниськах, Рокитнім,
Не піар, а маєстат
Бачив люд в таланті спритнім.

Мовить виборцям: “Нове
Політичне покоління!
З цим обличчям оживе
Свідомість, мораль, сумління!”

Інформація про те
Всю округу облетіла,
Тож душа моя росте,
Вириваєтся із тіла.

Я гадав: іде зима.
Нам, обідраним до нитки,
Старші люди задарма
Переписують пожитки.

Я — в кущі не дремену!
Відмовлятися від спадку?!
Від сьогодні розпочну
Біографію спочатку.

До господаря свого
(Міну бачачи ласкаву, —
Він із Левом[1]— ого-го
Попиває чорну каву, —

Повертаючи свій лик,
Все муркочу, і муркочу...
Та відчув — мені гаплик,
І нічого вже не хочу.

Але мудрий дядько Лев
Каже панові моєму:
“Кличе Див поверх древ! —
Кажуть, пишете поему

Про нових героїв. Ой,
Вже легальний, не підпільник.
Боніфацій — наш герой
Наш керманич, наш очільник!

Одягніть його як слід:
На голівку — мазепинку,
Ремінцем стягніть живіт,
Камуфляжем вкрийте спинку.

В лапки — шмайсер чи наган,
А по всьому — ззаду ранець.
Ще недавно — хуліган,
А сьогодні вже — повстанець!

І народ за ним піде
Аж до Києва чи далі,
Грім повстанський загуде
У столичному кварталі...”

Признаюсь: вождівський дар
Я давно в собі плекаю,
Та в “Свободу” чи в “Удар”
Не вступаю. Почекаю!

Нам, котам, інакший тренд
Доля визначила, брате:
Захищати власний бренд,
Дух Котячий гартувати!

Кожен кіт — сам по собі
Поміж ріжних, інших поміж
У затятій боротьбі
Нам поможе “Самопоміч”.

Ти собі поможеш; я
Сам собі також поможу,
А твоє-моє ім’я
Кине в жах товпу ворожу.

Тож Дмитрові підкажи,
Хай виходить з “Батьківщини”,
Підкажи, допоможи —
Шкода нашої Людини!

Лідер партії Андрій,
Хоч і милий, не годиться:
Він творець блакитній мрій
Щось мов киця, а не криця!

Чуєте, реве Дніпро,
То ідуть, мов батько з сином,
Хто — спитаєте? Дмитро!
Не з Драчем, але з Мартином!

Я, Мартине, Твій солдат,
Твій. Мартине, порученець,
Я тобі служити рад
Ліпше, аніж Новоженець.

В небі сяє Оріон...
Від біблійного Адама,
Наша — зірка Фаріон —
Наша муза, наша мама!

Я також, мов Тягнибок,
Стану символом свободи.
Карбувати буду крок,
Кликати котів до згоди.

А коли, немов роса,
Пропадуть регіонали,
Я скажу: “Яка краса!
Ми такої ще не знали!”

Будеш ти мені, як брат,
Помагати без лукавства...
Моя мрія: кандидат
(Доктор — Ти!) від мишознавства.

Я б давненько мав звання,
Але Львів — суцільна кляуза.
Не дала одна свиня
Титулу honoris causa.

Не дала, то нам не тра!
Буду скромний, мов Горацій.
Поздоров свого Дмитра.
З Новим Роком!

Боніфацій.

P. S.

Та скажи йому: Драчу —
Без орацій, без нотацій
Слід пробачити! Лечу:
Близько мишка....

Боніфацій.

P. P. S.

Цезар чує теж, Рефлекс
Має добрий. Жде овацій.
Кажуть, в Кончі — встеклий Рекс.
Стережися!

Боніфацій.

23.XII.2012, Київ
31.XII.2012. Львів

Nota bene

Але зразу, як вступив
Рік новий на простір львівський,
Я листа перехопив,
Сконфісковано:

Лубківський
4.01.2013, Львів

Після перетримання в цензурі виник новий мотив “Лукомор’я і Табачник”. Очевидно великий Підкоморій Мартин обізветься з цього приводу.

Р. Лубківський
Санаторій “Конча-Заспа”
24.01.2013

[1] Відомим письменником, покровителем с. Рокитно.

Боніфація і Кота Мартина

Лист

Кота Мартина до Кота Боніфація не просто як відповідь йому, а насамперед як визнання його геніального, поетичного таланту, а також з поклонами до всіх патріотичних Котів Львова

Брате, дякую тобі
За здоровлення чудове.
Я живу у боротьбі,
Як всі чесні мишолови.

Як Ти знаєш, я не їм
Ні мишей, ні мишеняток,
Я допомагаю їм
Критись від котячих лапок.

А котів я їсти вчу
Рибу — то моя смакота,
Не цуратися й борщу,
Хліба, шницля й антрекота.

Був я доблесним котом,
І за це дістав відзнаку,
Але докторський диплом
Я повісив на гілляку.

Нащо ж мені той папір
В час безчестя і лукавства?
Не пишаюсь тим, повір,
Що я доктор мишознавства.

Дякую Тобі за вірш,
Боніфацію, мій брате,
Пишеш ти, як Драч, не згірш,
Якщо добре розібрати.

Твій господар, той Роман —
Друг великий мого пана,
Він поет, не графоман,
В Україні постать знана.

З Твого пана Пилип’юк
Щодня робить гарне фото,
Ти ж не сходиш з його рук
І не знаєш досі хто то.

Мабуть, Ти — нечемний кіт —
Це мені незрозуміло,
Кого знає цілий світ,
Звеш Ти графоманом сміло.

Протестую! Хто ж то є,
Той Роман? Чи має душу?
Що він робить, чим жиє,
Все те описати мушу.

Та ж про нього мій сеньйор
Говорив мені немало.
Що він їсть? Він їсть кавйор,
Борщ, вареники і сало.

Він письменник, правдолюб,
Його Майстром треба звати.
Прізвище його є Луб-
Ківський, прошу пам’ятати.

Найважливіших прикмет
Ти його не знаєш — диво!
Та ж він видатний поет,
Пише гарно і сміливо.

Заздрісники в нього є,
Це порода, звісно, свинська,
Але їх ґрунтовно б’є
Славна пані Тарнашинська.

Пан мій каже, що Твій пан —
То магнат! Село Рокитне
Має він, там ліс і лан,
В нього там є й поле житне.

Боніфацію, чи ж ти
Не живеш в його маєтку?
Там є замок і хати,
Видно їх здаля в лорнетку.

Не якийсь то хутірець,
Не якась мала садибка,
Там дельфін або тунець
Міг би жити — пишна рибка.

Що там бабця та, дурна,
Що пішла в регіонали,
І свого зреклась майна,
Що його давно розкрали?!

Ти їй віриш, вона ж бре-
Ше, що все віддасть котові
Не тепер, а як помре —
Гарна казка на дві слові!

За одне брехливе “няв”,
Що сказала та причинна,
Ти її так оспівав,
Наче партію Тичина.

А Твій пан — то є багач,
Їздить він щодня до Львова,
Що він робить там, відзнач,
Про це буде далі мова.

Він складає там книжки
В своїм домі на полиці,
Далі йде на пиріжки
До якоїсь молодиці.

Але ж він не є гурман,
На Личаківській, бувало,
Де харчується й мій пан,
Їсть вареники і сало.

Там сидять собі вони
І політикують круто.
Дивляться на них панни
То ласкаво, а то й люто.

Бо Твій пан і мій владич
На паннусь не мають ока.
(Та про це ти не кигич,
Тема ця страшна й глибока).

Знай, що Твій Роман шука
Світла й правди ідеалу,
Але правда як така
Розчаровує помалу.

Всі коти, повір мені,
Як філософи з Нікеї,
Завжди додають брехні
До правдивості своєї.

Бачу я з твого листа,
Що Ти прагнеш буть героєм,
І така ж сама мета
Володіє паном твоїм.

Це похвально! Я хотів
Відзначитися так само,
Позбирати всіх котів,
Розвалить Гуантанамо,

Тобто нашу тьму — тюрму,
Волю возвістить котячу;
Не вдалося, а чому,
Ах, скажу чому й заплачу.

Єдності нема. Коти —
Заздрісні, амбітні звірі.
Жоден з них задля мети
Спільної на харакірі

Не піде, а буде рвать
Кігтями свойого брата.
Їм кажу я... Твою мать,
Ви самі — неволя клята!

Я ж надії не згубив,
Бо вона, як Прут, глибока.
В. Кличка я полюбив,
Яценюка й Тягнибока.

Ці великі три коти
Заслуговують овацій.
Як це не помітив Ти,
Друг Романа Боніфацій?

Янукович зжер би їх,
Та боїться він отрути,
Схованої в їхній сміх,
Що його повсюдно чути.

Він їх прагне потовкти,
Та не має макогона.
Три коти, як три брати,
Сила рвійна, невгомонна!

Він їх прагне розколоть,
Та вони міцні, як брила,
Наче та камінна плоть
З найціннішого берила.

Будь уважним: на екран
Телевізора дивися.
Скоро зникне пан, тиран,
Що з диявола явився.

Відкривай усе до дна,
І спитай себе значала:
Пані Герман, де вона,
Десь була і десь пропала.

А згадай, яка ж була
Пишна і пухнаста киця,
Чорні очі, як смола,
Хвіст — не можна надивиться.

А згадай, була як плід,
Персик, золотом налитий,
А в словах погорда й лід,
Владний дух несамовитий.

А тепер мов на заріз
Приготована графиня.
Очі згасли, хвіст обліз,
Вся, мов зморщена бросквиня.

Друже мій, не йди в Драчі,
Їдь до Києва негайно,
Бо лежати на печі
У такі часи не файно!

Як уздрить Тебе Роман
На трибуні і при зброї,
Прибіжить він на Майдан,
Як Ахіл під мури Трої.

Буде злам і буде злом,
І для дурнів — довга павза.
І одержить він диплом,
Зветься що HOHORIS CAUSA.

А той Цезар, лютий пес,
Гавкає на тебе дуже,
Так Драчів гидотний Рекс
Ображає мене, друже.

Але Рекси й Цезарі
Скоро вийдуть вже із моди,
І коти-богатирі
Принесуть нам Стяг свободи.

Ми заможем цю біду,
Цю собачу замороку!
Боніфацію, я жду
Відповіді з твого боку.

Прочитай мого листа
На котячім тайнім вічі;
Наша боротьба свята,
Сонцем сяють наші вічі.

А Романові привіт
Передай, скажи на вухо,
Що заграє скоро світ
Там, де нині темно й глухо.

І скажи, що він один
Друг Дмитра, найбільший в світі.
Будь здоров. Писав Мартин,
Й грав при тому на трембіті.

10 лютого 2013. Київ

Коментар

Шановні читачі, Лист Кота Боніфація і лист Кота Мартина — це подія в житті Романа Лубківського і в моїм житті, але не тільки як весела забава, це наш своєрідний спосіб висловити зневагу до поведінки Януковича та його команди. Ці листи писалися тоді, коли в Україні промосковська партія регіоналів перелякала деяких українських політичних діячів. Наші Коти делікатно висміювали їх. Одна згадка про них — це честь їм.

При цій нагоді я хочу нагадати, що Роман Лубківський народився 10 серпня 1941 року. Отже, присвячую публікацію листів наших веселих Котиків пам’яті в українському народі про великого українця Романа Лубківського. Він був ініціатором написання цих Листів, умів чоловік жартувати! До його синів і друзів звертаюся: усміхніться — все буде добре. Відновити в Україні владу Януковича нікому і ніколи не вдасться!

Дмитро ПАВЛИЧКО

“Саме завдяки пластиці, рухам ми можемо дати вихід енергії, що вирує всередині нас”.

Сезон почнуть з української класики

Національна опера України 1 вересня відкриває 152-й театральний сезон Гала-концертом, в якому зібрано кращі фрагменти з опер і балетів. Після цього увазі глядачів представлять дві перлини української класики — балет “Лісова пісня” та оперу “Запорожець за Дунаєм”. У рамках проекту “Українські оперні зірки у світі” шанувальників очікує зустріч з Людмилою Монастирською в ролі Манон Лєско. Новаторську постановку опери “Севільський цирульник” глядачі в цьому місяці зможуть побачити двічі з різним складом виконавців. Опера “Набукко” та балет “Дама з камеліями” подарують зустріч з сузір’ям найкращих солістів театру, а балети “За двома зайцями” та “Буратіно” стануть приводом посміятися і провести час разом із дітьми.

Цього року виповнюється 85 років з того часу, як опера “Запорожець за Дунаєм” вперше була показана на сцені Національної опери. Зараз постановка йде в новій сценічній і музичній редакціях, створених головним режисером театру Анатолієм Солов’яненком і композитором Мирославом Скориком. Головний художник театру Марія Левитська та її колектив спеціально для цієї вистави створили понад 250 костюмів і майже 3000 квадратних метрів живопису. Крім того, сценічне дійство збагачено хореографічними композиціями, які поставила художній керівник балетної трупи театру Аніко Рехвіашвілі.

Балет “Лісова пісня” не менш знаковий. Перлина української національної класичної хореографії, створена видатним балетмейстером Вахтангом Вронським, від 1958 року є однією з візитівок Національної опери України. Поетична казковість сюжету, наповненого глибокими філософськими узагальненнями, нікого не залишає байдужим. Історія кохання Лукаша, простого сільського хлопця, наділеного серцем мрійника, та Мавки, фантастичної лісової дівчини, яка уособлює красу життя і природи, перегукується з традиційними сюжетами балетної класики — балетами “Сильфіда” і “Жизель”.

6 вересня покажуть оперу “Манон Лєско” Дж. Пуччіні. Цю оперу чекав блискавичний гучний успіх, щойно вона з’явилася на сцені. Натхненний романом абата Прево “Історія кавалера де Гріє і Манон Лєско” Пуччіні створив однойменну оперу про пристрасть, насолоду і докори сумління, яка стала його творчим тріумфом.

Рік тому відбувся дебют української оперної діви Людмили Монастирської в ролі Манон на київській сцені. Поповнити свій репертуар цією партією їй порадив головний режисер Національної опери України Анатолій Солов’яненко. Спеціально для Людмили Монастирської було виготовлено ексклюзивні костюми в стилі епохи XVIII сторіччя головним художником театру Марією Левитською.

7 та 21 вересня — прем’єрні покази опери “Севільський цирульник” Дж. Россіні. Цьому твору понад 200 років. Але сюжет за мотивами однойменної комедії Бомарше, так вдало покладений композитором на музику, продовжує свою тріумфальну ходу театральними сценами, і часто в сучасних інтерпретаціях. Анатолій Солов’яненко в кінці минулого сезону представив своє прочитання комічної опери, сповненої кумедними пригодами, інтригами та емоціями, витонченої й темпераментної музики, перенісши головних героїв в інший час. А кожен черговий показ новаторської постановки “Севільського цирульника” на сцені Національної опери України дає глядачеві можливість познайомитися з різним складом солістів і відкрити нові грані їхнього артистизму.

Творчий тандем композитора Юрія Шевченка та балетмейстера Віктора Литвинова подарував шанувальникам хореографічного мистецтва, як дорослим, так і дітворі, два чудових видовищних балети — “За двома зайцями” та “Буратіно”, яку покажуть відповідно 10 і 22 вересня.

Знайомий сюжет комедії “За двома зайцями” так гармонійно вписався в балетну виставу, що здобув не тільки визнання серед глядачів, але й став своєрідною візитівкою Києва. Історія про невдаху київського цирульника, розказана мовою танцю в оригінальному музичному обрамленні, не тільки не втратила комічності, а навпаки, дозволила обіграти кожен персонаж більш яскраво. Для цієї постановки було створено оригінальні костюми, серед яких немає двох однакових (художник по костюмах — Ганна Іпатьєва), а унікальні декорації кардинально відрізняються від традиційних балетних (сценографія — Сергій Маслобойщиков).

Фото надане прес-службою театру

17 вересня Національна опера України представить балет “Дама з камеліями” (Л. Бетховен, Й. Брамс, І. Пахельбель, Г. Форе, Е. Елгар, І. Стравінський). Хореографію балету здійснила художній керівник балетної трупи театру Аніко Рехвіашвілі, написавши лібрето разом з диригентом-постановником Олексієм Бакланом, який також працював і над музичною композицією твору.

Одним із завершальних акордів вересневого репертуару стане опера “Набукко” Дж. Верді (29 вересня). Світова прем’єра цієї опери відбулася 9 березня 1842, пройшла на сцені Ла Скала 57 разів з аншлагом, що було нечувано. Опера зробила Дж. Верді не просто знаменитим, а першим композитором Італії.

Вперше опера “Набукко” на сцені Національної опери України була поставлена майже через півтора століття після її написання — 15 травня 1993.

Втім, через те, що виконавці головних партій пішли зі сцени, а саме “на них”, власне, і робилася попередня постановка, опера, на жаль, передчасно припинила своє сценічне життя. Тому за нове прочитання драматичного сюжету і надзвичайно потужного музичного матеріалу взявся Анатолій Солов’яненко разом з головним диригентом театру Миколою Дядюрою. Прем’єра відбулася в березні 2016 року, і з того часу оперу, як і півтора століття тому, супроводжує незмінний успіх.

У кожного є шанс

Київський драматичний театр “Браво” продовжує популяризувати сучасну драматургію. Вже не перший рік тут з успіхом йде вистава за твором драматурга з Кривого Рога Влада Апостоловського “Вовк у овечій шкірі”. А нещодавно столичний глядач мав можливість побачити тут виставу за новою п’єсою митця “Любовні ігри або згадати все”.

Художній керівник театру “Браво” Любов Титаренко запросила поставити цю виставу молодого талановитого режисера Олесю Гусар, яка вже має цілу низку постановок в різних країнах Європи, є лауреатом всеукраїнських та міжнародних конкурсів і фестивалів, керує творчим колективом, що вже отримав звання народного.

Першою спільною роботою Олесі і Любові Вікторівни стала постановка “В ім’я істинної любові” Семена Затуловського, де О. Гусар зробила сценографію і хореографію. Потім була співрежисером у виставі за п’єсою Юрія Бучми “Він, дружина, коханка”. І ось, врешті, перша самостійна постановка в театрі “Браво”.

— П’єса Влада Апостоловського (справжнє ім’я Володимир Шарик) є сатиричним трактатом, — розповідає режисер-постановник, — в якому досить серйозні теми нашого суспільства. Головна тема — що незалежно від почерку і сторінок, які людина вже написала у своєму житті, ми щодня можемо змінити напрямок, якщо маємо бажання. Поки ми є на цій землі, поки живемо, маємо можливість змінюватися, розвиватися і зривати лушпиння невдалого досвіду, яке часом нас стримує і не дозволяє рухатися вперед. Нам заважають набуті страхи. Бо, як відомо, дитина нічого не боїться. А з роками накопичуються страхи, через які ми не можемо рухатися вперед, створювати власне щасливе життя.

Багато хто з глядачів виходив після вистави і говорив, що це написано про них, про їхнє життя. Саме це ставила собі за мету постановочна група.

Віктор Мухін виконує роль головного героя Кіма, який був військовим. Воював по всьому світу, не має ні сім’ї, ні дітей. Після того, як опинився в соціумі, зрозумів, що те, що він робив, насправді нікому не потрібне. І він ніяк не може знайти себе. Герой приходить до написання п’єси свого життя, а також хоче все розпочати спочатку.

Дуже цікава авторська знахідка, що він одного персонажа через всю п’єсу проводить під різними іменами і різними образами. У виставі дві жінки, які є в житті головного героя. Між цими жінками точиться боротьба за його увагу, за його любов.

Важливою у виставі є тема масок. Соціум нам нав’язує правила поведінки, моду. І вже на смертному одрі людина, аналізуючи своє життя, нерідко усвідомлює, що насправді вона по-справжньому не жила жодної хвилини. І як це важливо — не втратити себе.

Іван Ганєв грає у виставі чотири ролі: конферансьє, депутата, лікаря і хворого. Конферансьє знаходиться немов зовні, а всі інші персонажі — всередині вистави.

— Основним моїм завданням було вибити головного героя із зони комфорту, — розповідає Іван. — Я є відображенням його внутрішніх процесів; наш діалог — немов його діалог з самим собою. Один з гострих персонажів — депутат, до якого герой звертається за допомогою. Якщо в авторському трактуванні він негативний, то в нашому трактуванні трансформується в позитивного. Він говорить: “Грошей я тобі не дам, але дам можливість заробити”. У кожної людини є шанс, але використає вона його, чи ні, це вже її справа.

Головна героїня (Світлана Гордієнко) теж намагається вивести персонажа із зони комфорту.

— Вплив моєї героїні на персонажа відбувається через почуття, через прив’язаність, — зізнається Світлана. — Але персонаж боїться, що не зможе себе творчо реалізувати. У кожної творчої людини у душі відбувається суперечка: віддати перевагу любові чи творчості? І нерідко віддає перевагу останній. Такі люди часто бувають самотніми. А моя героїня намагається його переконати, що не обов’язково відмовлятися від любові заради мети. Важливо, щоб поруч була людина, з якою ви дивитиметесь в один бік. Моя роль — це відображення будь-якої жінки, яка, насамперед, прагне звичайного жіночого щастя. Попри всі розчарування вона залишилася сама собою, не перестала вірити в кохання і щирість почуттів.

А Юлія Ганіна грає Музу Аполлонівну, що є уособленням одного з ланцюгів управлінського апарату. Це молода успішна жінка, яка реалізувала себе в кар’єрі, але не знайшла жіночого щастя і намагається наздогнати втрачене будь-якою ціною. Молода талановита акторка показала своє бачення героїні, наділивши її певною недоладністю та асоціальністю. Муза займає досить високу посаду, але зовсім не вміє спілкуватися з чоловіками.

Декорації режисер намагалася зробити так, аби не було відчуття сцени, а глядачам здавалося, що вони є свідками подій, що відбуваються поруч. Дуже цікавим є сценографічне рішення з люстрами. А не зовсім звичні костюми у виставі символізують соціум, людські страхи та вади.

Надзвичайно виразна у спектаклі пластика. Нерідко вона говорить про персонажів більше, ніж слова. Адже саме завдяки пластиці, рухам ми можемо дати вихід енергії, що вирує всередині нас.

— Чудова вистава, довела мене до сліз, — зізнався автор, який був присутнім на прем’єрі. — Режисер та актори тонко зрозуміли мою душу і переживання, зуміли їх достовірно передати на сцені.

Глядач дуже тепло сприйняв перші покази вистави. Але режисер і актори продовжують над нею працювати і, напевне, на початку наступного театрального сезону ми побачимо оновлений спектакль. А в художнього керівника Київського драматичного театру “Браво” Любові Титаренко є ще багато творчих задумів. Деякі з них обіцяють втілити у життя вже найближчим часом.

Сторінку підготував
Едуард ОВЧАРЕНКО

Андрій БУДКЕВИЧ,
історик мистецтва.

Одинокий романтик Придніпров’я

(Розповідь про окремі речі, якими наповнене малярство Олександра Чегорки)

Чому романтик і чому одинокий? За останні 8 років значну дещицю часу довелося провести в одному з найбільших міст сходу України, тож переконався: бракує, й дуже, тут романтиків, навіть посеред творчих осіб. А українських — то годі й казати... Але вони таки були і є, до них у мистецькій когорті краю належать Володимир Падун (прощений), Олександр Самійленко, Олександр Чегорка...

Народжений митець 1957 року у містечку Верхівцеве на Січеславщині. Батьки — вчителі, українські філологи. Дитинство накладає відбиток на усеньке життя кожної людини. Мама Олександра вдома читала вголос поезії П. Тичини, М. Рильського, а сам художник окрім живопису пише ще й білі вірші, та ще й які! Про себе розповідає: “Мій дід, Віктор Тимофійович з Полтавщини, на початку XX століття переїхав до села Мар’ївки біля Верхівцевого. Купив шматок землі, був козаком.., якось знайшли на горищі грамоту на право володіння землею. Наша родина у Верхівцевому мала невеличке господарство, присадибну ділянку — 6 сотин землі біля хати, яку збудував батько. Хлопчаком я був жвавим, любив ганяти у футбол, але і ходив разом з братом Петром до балки спостерігати за птахами... У 5 класі “захворів” малюванням, та брату живопис давався краще. У нього потім це захоплення минуло, а в мене на всю решту життя...

Поступив до Київського художнього інституту на архітектурний факультет. То були непрості роки, тільки на п’ятому курсі вперше почув про М. Бойчука. Здобувши освіту, повернувся у свій край, оселився у Кам’янському (Дніпродзержинськ). Багато, пожадливо читав, люблю цю справу дотепер, переважно про художників — Малевича, Кандинського, Філонова... В журналі “Україна” публікували змістовні матеріали О. Климчука. До числа моїх улюблених письменників і поетів належать, перш за все, Валерій Шевчук, він вплинув на підтекст мого письма, Б.—І. Антонич, В. Ілля, Т. Мельничук, чимало інших...”

Важливою подією у творчому бутті митця стала поїздка у товаристві Сергія Лаушкіна і Анатолія Фурлета (відомі художники) на Кам’яну Могилу. Перебували там п’ять днів, творили дива. Пан Олександр згадує: “Босоніж стою на камінні, а вгорі неозоре небо. Створював фотороботи, пісок на камені, це пошук... Отож, писав на піску, вологому, сухому, на глинищі. Потім була виставка, більш ніж 100 робіт було представлено для зацікавлених. Дійство відбувалося в музеї Історії міста Кам’янського.

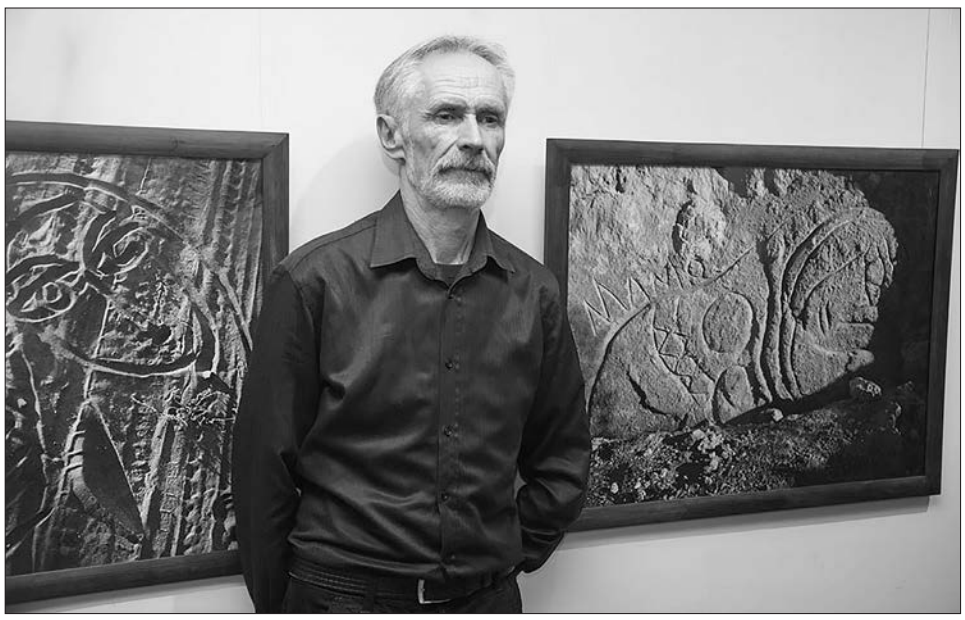

...Взимку шукаю тіні на снігу, зранку, вдень — і малюю, домальовую, виходять цікаві рисунки. А ще створив серію робіт лагенарій (таракуц). Коли пишу на папері гуашшю, для мене важливе перетікання барв, переходи кольорів, називаю це “ефектом цвітіння”. Дуже люблю живопис М. Примаченко і полтавки Г. Рідної. Мушу наголосити — квіти, як такі, є поштовхом для мого методу кольористики”.

Спробуймо уважно придивитися до того, що і як творить Олександ Чегорка. Вид мистецтва — живопис; рід — ліричний і ліро-епічний; жанр — найчастіше пейзаж, портрет; тип — романтизм.

Його твори поєднані з музикою Густава Малера, а в ній відбиваються пізньоромантичні риси, композитор розвивав традиції симфонізму Бетговена і Брамса, але творив і свій малеровський симфонізм. Спів — Каті Chilly (Кондратенко), котрий проникає в усі закамарки душі, міркую, так співали в добу сивої давнини... Щодо спорідненості з поезією, то це — з віршами В. Іллі, Т. Мельничука, В. Стуса.

Існує невидимий зв’язок з творами австрійського поета, народженого у Празі, представника філософсько-модернової лірики 20-го століття. Райнер Марія Рільке сприймав світ як цілісність, де поєднані музика, мистецтво і поезія. Працював поруч з Роденом, у нього навчився дивитися на світ крізь річ. Виникли поезії-речі: “Фламінго”, “Пантера”. Рільке захоплювався Т. Шевченком, бував у Києво-Печерській Лаврі.

Роботи О. Чегорки нагадують і зміст творів О. Гріна (Гриневського) в бажанні зробити світ досконалішим і щасливішим. Адже герої Олександра Гріна — люди надзвичайні, але самотні, бо незрозумілі юрбі, зате духовно багаті.

Сергій Пустовалов (археолог-науковець) писав: “Французи пишаються печерним палеолітичним живописом Франко — Кантабрії, ...перуанці — рисунками з пустелі Наска, англійці — Стоунхенджем, мешканці острова Пасхи — велетенськими статуями довговухих...” У нас є Кам’яна Могила поблизу м. Мелітополя. Рисунки, що створювалися на пісковику — це викарбувана справжня історія світогляду прадавнього населення України.

Традиціоналізм, містичність, символізм, теж є складовими його творчості.

Символ здійснює трансцендентну функцію (термін Юнга), у психічному житті митця на межі зовнішнього і внутрішнього, свідомого і несвідомого. Цим зумовлюється і містицизм художника, почасти і як творця символічних образів, та драматизм його перебування “на межі”.

Ніла Зборовська у праці “Психоаналіз і літературознавство” зауважувала: “Символ завдяки своїй конкретній природі опановує почуттями, що перебувають у недиференційованому стані, а через значущість образу захоплює й породжену ним ідею, отже, поєднує ідею з почуттям. Символ виступає посередником між ідеєю, втіленою в архетипному образі, і новим живим її переживанням (почуттям)”.

А Олександр Чегорка мовить і таке: “Треба мати прагнення підкорятися Космосу, Природі, бути невід’ємною часткою усього цього...” Є у митця такі віршовані рядки:

Малювати так, як тече ріка
Як сонце малює тіні дерев вечірніх.

Його твори на піску, снігу, фігури з пісковика, лагенарії — то і відображення настрою, порухів чуттєвих з нутра, і відображення змісту свідомості. Фігури і статуї, то і є Міт, але виконаний з пісковика, як і скульптура М. Штеця (закарпатський митець, приятель О.Ч.) “Рух крізь віки”, де Праматір світу тримає диск в руках — сполучення світів...

Художник — вільна особа, не сприймає рутини, проза буденності пекельно неприйнятна для нього, митець не хоче і не повинен розуміти: чому люди не живуть, а існують...

У дитинстві Олександр слухав вірші українських поетів, які йому читала мама, а ми давайте прислухаймось до високої ліро-поетики, романтизму його білих віршів:

Коротшає день
Вже надівають вранці дядьки старі картузи
Опале листя малює знак неба
Туманіє...
І ще:
Риби цілують сонних жінок
Зелений місяць ховається в тихому очереті
Земля з водою обнялися.

Василь Гелетка: художник, різьбяр

Напередодні Дня незалежності України в місті Ватутіне відбулась помітна мистецька подія — в міському Палаці культури пройшла виставка творчих робіт талановитого художника та різбляра Василя Гелетка, які присвячені 100-річчю Української революції.

Раніше з творчістю художника мали можливість познайомитись в різних містах нашої країни — Одесі, Білій Церкві, Каневі, Черкасах, Києві. Цього ж разу автор вперше зробив грандіозне представлення своєї творчості в рідному місті.

Чимало робіт художника, який навчався в Ужгородському училищі прикладного мистецтва та у Московському університеті, присвячено Козаччині. Зокарема він є автором барельєфу гетьмана Мазепи у Білій Церкві.

Підтримати митця і його творчість прийшли отаман Козачанського куреня вільного козацтва Олег Голуб та писар Петро Дяченко, журналіст, етнограф, дослідник пам’яток Трипільської культури в Черкаській та сусідніх областях, учасник фольклорно-етнографічного гурту “Оріяни”, одинадцятиразовий чемпіон Черкащини з багатоборства, володар Кубка Незалежності України 1996 року з бігу на 1500 метрів серед ветеранів Вадим Мицик. А з Києва приїхав заслужений артист України, кобзар Тарас Силенко. У супроводі козацької старосвітської бандури він виконав пісні про легендарного гайдамацького ватажка Максима Залізняка “Гей, літа орел, літа сизий” та про отамана Зеленого “Богуслав понад Россю, і Медвин в боях стугонять”, а також пісню кобзаря Степана Малюци “Гей, степами, темними ярами”.

Промовці висловили багато вдячних та захоплених слів щодо творчості Василя Гелетка та його людських якостей, наголошували на його неперевершеній майстерності, працьовитості та таланті. Картини, які він пише, мають не тільки пізнавальне значення, бо ж розповідають про визначні історичні постаті і події, а й мають душу, несуть не тільки знання, а й наповнюють серця патріотичними почуттями.

Привітали художника представники Канівської міської ради, які нагородили Василя Васильовича грамотою від імені міського голови та грамотою спілки художників Канівського краю. Від імені громади міста талановитого художника привітала начальник відділу культури і туризму Наталія Геращенко, яка подякувала за творчість та вручила грамоту відділу культури і туризму.

Власн. інф.

“Справжній розквіт таланту митця пов’язаний з Київським заводом художнього скла”.

Лицар художнього скла

Марина МАРЧЕНКО

25 серпня талановитому художнику В’ячеславу Дудіну, який пів століття створював справжні шедеври зі скла та кришталю, виповнилося б 70 років. Ювілейна виставка “Скло”, присвячена пам’яті українського митця, нині триває в Національному музеї українського народного декоративного мистецтва.

Світла енергетика

Такої краси сьогодні не побачити ніде — вишукані декоративні вази, тарелі, пласти, композиції “Дефіле”, “Віртуальний діалог”, “Торбинки з Диканьки”, скляний гобелен “Міський сон”, комплект “Дачний”, які вражають віртуозним виконанням, тематичним розмаїттям і випромінюють особливу, світлу енергетику.

Це справді так, адже дружина художника пані Ельвіра, котра надала музею твори для ювілейної виставки, зазначила на відкритті: “В роботах, які ви бачите, душа В’ячеслава. Коли я дивлюсь на деякі з них, розумію, що не знаю ту людину, яка їх створила. Вони несподівані навіть для мене”.

“Слава дуже любив скло, яке стало справою його життя. Але і скло, такий примхливий та непередбачуваний матеріал, відкривав для нього свої таємниці. Тому його роботи такі різні, неначе в ньому жили десять художників”, — зазначає мистецтвознавець Зоя Чегусова.

Унікальні речі — з битого скла

Закінчивши у 1974 році Вище художнє училище імені Віри Мухіної, відділення художнього скла, В’ячеслав Дудін 13 років працював на заводі “Міконд” у Ташкенті, де створив потужний колектив фахівців і очолив його.

Але справжній розквіт таланту митця пов’язаний з Київським заводом художнього скла, на якому він працював з 1987 року, а через два роки став головним художником підприємства.

У далекі 80-90-ті роки Київське підприємство з столітньою історією (створене у 1882 році) було найбільшим в Україні, що випускало товари із кольорового скла та свинцевого кришталю. Його продукцію експортували до Угорщини, Болгарії, Польщі, Японії, Італії, Канади, Франції, Швеції. А вироби відзначалися високою якістю, неординарністю художнього замислу, красою силуету, вишуканістю, гармонією елементів. Завод брав участь у реставрації Маріїнського палацу, оформленні театру опери і балету, фунікулера, станцій київського метрополітену. Про це написав сам В’ячеслав Вікторович в “Енциклопедії сучасної України”.

“З В’ячеславом ми разом працювали половину свого життя, — розповідає художник Станіслав Кадочніков. — З його приходом на Київський завод художнього скла розпочався новий етап. Ми почали робити авангардні речі. Використовували навіть бите скло, яке вивозили на смітник. Всі питали: “Навіщо ви це берете?” А В’ячеслав міг навіть з цього зробити щось унікальне.

Навіть коли завод закрили у 1997 році, він продовжував працювати завдячуючи Славі та іншим художникам, які виконували творчі роботи, не маючи навіть елементарних умов. Воду носили у відрах, гріли кип’ятильниками, щоб зимою можна було на станках щось робити”.

Завод, який був гордістю Києва та України, зберегти не вдалося, але колекцію творчих робіт його художників і майстрів було врятовано. За рішенням Кабінету Міністрів України у 2003 році її було передано до Національного музею історії України.

Людина слова

У цій благородній справі важливу роль зіграв В’ячеслав Дудін, який не так піклувався про свої твори, як переймався долею безцінної музейної збірки збанкрутілого підприємства, щоб зберегти її для нащадків. Хоча ця справа виявилася дуже непростою, достатньо згадати долю інших українських художніх підприємств.

Але В’ячеслав Дудін, мов відважний лицар, боронив державне надбання: ходив, просив, писав, вимагав, переконував, — згадують його колеги та музейні працівники. Завдячуючи його наполегливості, на основі колекції заводу, котра налічувала 1700 одиниць зберігання, серед яких 56 творів авторства В’ячеслава Дудіна, було створено постійно діючу експозицію художнього скла у Національному музеї історії України, якою багато років поспіль могли милуватися кияни та гості столиці.

“Коли ми почали працювати з колекцією, В’ячеслав Вікторович дуже допомагав у роботі. Працювати з ним було легко, адже він — людина слова. По крихтах збирав матеріали про художників, радив як краще представити твори”, — поділилася спогадами заслужена працівниця культури України, колишня завідувачка відділу декоративно-ужиткового мистецтва музею Ольга Іванова.

На жаль, у 2015 році постійну експозицію Київського заводу художнього скла було демонтовано і нині всі роботи зберігають в музейних фондах. Тому сьогодні єдина можливість знову відчути магію художнього скла великого майстра — відвідати ювілейну виставку В’ячеслава Дудіна у Національному музеї українського народного декоративного мистецтва, яка працюватиме до 15 вересня.

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом!

ПЕРЕДПЛАТА—2019

Вартість передплати (з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 79

на 1 місяць	18 грн 11 коп.	на півроку	99 грн 41 коп.
на 3 місяці	52 грн 33 коп.	на рік	195 грн 02 коп.

Засновник: Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор Павло МОВЧАН

Головний редактор Микола ЦИМБАЛЮК

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова), Павло МОВЧАН, Олександр ПОНОМАРІВ, Миколо ТИМОШИК, Георгій ФІЛІПЧУК, Микола ЦИМБАЛЮК, Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора з виробничих питань Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури Ольга ЖМУДОВСЬКА, Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп’ютерна верстка Ірина ШЕВЧУК, Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор 279-39-55

Черговий редактор Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія 279-41-46

Адреса редакції: вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”, 04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Листування з читачами — тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори. Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.

Індекс газети “Слово Просвіти” — 30617

4 820095 780016 19035